

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
APLINKOS POLITIKOS KATEDRA

MONIKA GUDŽIŪNAITĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

**UTENOS REGIONO ATLIEKŲ TVARKYMO INFRASTRUKTŪROS VALDYMO
VERTINIMAS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
doc. dr. Algimantas Bakas

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS	4
1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR VALDYMAS	7
1.1. Europos Sąjungos komunalinių atliekų tvarkymo politika ir valdymas	7
1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai reglamentuojantys komunalinių atliekų tvarkymą	10
2. EUROPOS SAJUNGOS KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE	13
2.1. Atliekų tvarkymo planavimas	13
2.2. 2000 - 2006 m. ISPA/Sanglaudos fondo parama ir 2007 -2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa	15
2.3. Europos Sąjungos paramos įtaka Lietuvos komunalinių atliekų tvarkymo sektoriaus plėtrai	16
3. UTENOS REGONO ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VALDYMO ANALIZĖ	18
3.1. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo prielaidos	18
3.2. Ilgalaikė Utenos regiono atliekų projektų, įgyvendinamų Europos Sąjungos paramos lėšomis, įtaka aplinkosauginei, socialinei ir ekonominei aplinkai	20
3.3. Savivaldybių uždaviniai organizuojant komunalinių atliekų tvarkymą	21
3.4. UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centro funkcijos	23
3.5. Utenos regioninio ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų atitikimu Bendrajai Europos Sąjungos atliekų direktyvai bei nacionaliniams teisės aktams	24
4. UTENOS REGONO ATLIEKŲ TVARKYMO INFRASTRUKTŪROS VALDYMO VERTINIMAS	31
4.1. Vertinimo metodika	31
4.2. 2004 – 2006 m. Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinimo analizė	33
4.3. 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiukšlynų uždarymas“ įgyvendinimo analizė	35
4.4. 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ įgyvendinimo analizė	38
4.5. Utenos regione susidarančių komunalinių atliekų srautai	43
4.6. Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo efektyvumas	46
4.6.1. Didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelių naudojimo efektyvumas	46
4.6.2. Regiono žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių naudojimo efektyvumas	50
4.6.3. Planuojama diegti regiono biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistema	55
4.6.4. Regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas	58

IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	63
LITERATŪROS SĄRAŠAS	65
SANTRAUKA	68
SUMMARY	69
PRIEDAI	70

IVADAS

Atliekų tvarkymas Lietuvoje - prioritetinga aplinkos apsaugos sritis, reikalaujanti nemažų finansinių išteklių ir pastangų. Atliekų tvarkymo sistemos plėtojimas yra būtinas procesas įgyvendinant ES direktyvų reikalavimus. Pastaraisiais metais atliekų tvarkymui Lietuvoje skiriama vis daugiau dėmesio, plėtojamas atliekų surinkimas, perdirbimas. Atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimą skatino ES finansinė parama, gamintojų ir importuotojų atsakomybės už atliekų tvarkymą nustatymas¹. Lietuvos atliekų tvarkymo sistemoje padaryta didelė pažanga: uždaryti beveik visi ES reikalavimus neatitinkantys sąvartynai, įrengti regioniniai nepavojingų atliekų sąvartynai, statomos žaliųjų atliekų kompostavimo, didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelės, kuriama biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistema. Vadovaujantis ES atliekų tvarkymo politika, į sąvartynus turėtų patekti tik tokios atliekos, kurių neįmanoma perdirbti ar kitaip panaudoti, tačiau Lietuvoje šalinimas sąvartynuose – yra vis dar pagrindinis atliekų šalinimo būdas. Lietuva Europos Sąjungai yra įsipareigojusi sumažinti į sąvartynus šalinamų atliekų kiekius, šie įsipareigojimai yra aprašyti strateginio planavimo dokumentuose, tačiau didelė rizika, kad nustatytos užduotys nebus įgyvendintos tinkamai ir laiku. Būtina atkreipti dėmesį, kad atliekų tvarkymo infrastruktūros valdyme priimti tinkami sprendimai įtakoja efektyvų užduočių įgyvendinimą.

Temos naujumas ir aktualumas grindžiamas tuo, kad atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymo problematikai nei mokslininkai, nei praktikai iki šiol neskyrė deramo dėmesio. Nėra atliktų mokslinių tyrimų, nagrinėjančių, komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros įgyvendinimo problematiką bei šios infrastruktūros naudojimo efektyvumą. Šiame darbe bus analizuojami Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymo aspektai, t. y. kaip sparčiai vykdomi Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros projektai, kokios priežastys įtakojo šios infrastruktūros įgyvendinimą, ar sukurta atliekų tvarkymo infrastruktūra yra optimaliai naudojama, taip pat įvertinti, ar planuojamos diegti regiono biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo pasirinkta alternatyva - mišrios komunalines atliekas tvarkyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiuose yra tinkama Utenos regionui. Turint detalesnės analizės rezultatus, bus siūlomi sprendimai, kaip patobulinti Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymą.

Tyrimo objektas - Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūra.

---

¹ LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 “ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.

Darbo tikslas - nagrinėjant Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymą, išsiaiškinti, ar tinkamai vykdomas Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimas ir, ar pasirinkti atliekų tvarkymo sprendiniai yra tinkami tvarkant regiono atliekas.

Siekiant iškelto tikslo, darbe sprendžiami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centro funkcijas atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimo požiūriu;
2. Pateikti išvadas dėl Utenos regiono bei savivaldybių atliekų tvarkymo planuose aprašytų atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimo aspektų atitikimo Bendrajai ES atliekų direktyvai ir nacionaliniams teisės aktams bei išanalizuoti, ar planuose suformuluotos užduotys įgyvendinamos pagal nustatytus terminus;
3. Išanalizuoti kaip sparčiai vykdomi Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros projektai, kokios priežastys įtakojo šios infrastruktūros įgyvendinimą;
4. Išanalizuoti, ar optimaliai naudojama esanti regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūra ir, ar teisingai parinkta planuojama statyti Utenos regiono biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo įrenginio alternatyva.

Darbo hipotezė: Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimo procesai vyksta per lėtai, o atliekų tvarkymo infrastruktūra nepakankamai efektyviai funkcionuoja, todėl reikalinga tobulinti atliekų tvarkymo sistemos valdymą bei tinkamai plėtoti šios sistemos infrastruktūrą.

Uždaviniams įvykdyti darbe naudojami tokie metodai, kaip kokybinis tyrimas – ekspertų interviu, teisės aktų analizė, pirminių ir antrinių šaltinių (įskaitant atliekų apskaitos duomenų, regioninio ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų, projektų Finansiniai memorandumai (Finansavimo susitarimai), galimybių studijų) analizė, lyginamoji analizė.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, kuriame aprašytas temos naujumas ir aktualumas, tyrimo objektas, darbo tikslas, uždaviniai, iškeliami hipotezė, išdėstyti darbe naudojami taikomojo tyrimo metodai. Darbas susideda iš keturių dalių ir pabaigoje pateikiamų išvadų bei pasiūlymų ir rekomendacijų. Pirmoje dalyje aprašyta ES ir Lietuvos Respublikos komunalinių atliekų tvarkymo politika ir valdymas, antroje dalyje analizuojama, kaip ES komunalinių atliekų tvarkymo politika įgyvendinama Lietuvoje. Trečioje dalyje atliekama Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos valdymo analizė, o ketvirtoje dalyje – Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymo vertinimas. Trečioje ir ketvirtoje dalyse naudojant įvade aprašytus metodus atliekami tyrimai, kuriais remiantis pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

URATC – UAB „Utenos regiono atliekų tvarkymo centras“;

APVA – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aplinkos projektų valdymo agentūra;

ES – Europos Sąjunga;

LR – Lietuvos Respublika;

EK – Europos Komisija.

1. KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKA IR VALDYMAS

1.1. Europos Sąjungos komunalinių atliekų tvarkymo politika ir valdymas

Iki septintojo dešimtmečio pabaigos nė viena ES šalis neturėjo aiškiai apibrėžtos aplinkos politikos. ES aplinkos veikslių programos, inicijuotos 1972 m., padėjo integruoti ekologinius ir aplinkos aspektus į visas Bendrijos politikos sritis. Tačiau per pastaruosius 30 metų buvo pasiekta nemažos pažangos kuriant plačią aplinkos kontrolės sistemą ES. Dabar aplinkos politika apima platų klausimų ratą – nuo triukšmo iki atliekų prevencijos, nuo chemikalų iki oro dalelių, nuo maudyklių vandens iki ES masto tinklo kovai su aplinkos katastrofoms, tokiomis kaip naftos išsiliejimai ar miškų gaisrai².

Atliekų tvarkymas yra didžiausia aplinkos problema ES šalyse. Bendras atliekų tvarkymo politikos tikslas yra kiek įmanoma labiau sumažinti atliekų poveikį aplinkai. ES politikos atliekų tvarkymo strategijos pagrindiniai atliekų tvarkymo prioritetai: atliekų vengimas, pakartotinis atliekų panaudojimas ir saugus jų šalinimas. Atliekų šalinimas sąvartyne ir deginimas pasirenkami tik tada, kai nėra jokių galimybių atliekas perdirbti.

Viena iš pagrindinių ES aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimo užduočių yra iki 2020 metų sumažinti atliekų kiekį 50 proc., lyginant su 2000 metais. ES atliekų tvarkymo politikos įgyvendinimo uždaviniai ir principai yra išdėstyti ES steigimo sutartyje bei teisės aktuose, kurie reikalauja imtis prevencijos priemonių ir užtikrinti tokį atliekų tvarkymą, kad nekiltų pavojaus žmonių sveikatai ir aplinkai.³

Didelis dėmesys ES šalyse skiriamas komunalinių atliekų tvarkymui. Siekiant, kad komunalinės atliekos būtų tvarkomos nesukeliant grėsmės aplinkai ir žmonių sveikatai, ES direktyvose, reglamentuose, sprendimuose nustatyti atliekų tvarkymo principai, reikalavimai ir rekomendacijos. Bendrijos narės turi teisę pačios pasirinkti, kaip tvarkyti komunalines atliekas, tačiau jos turi numatyti šalinimo įrenginių ir mišrių komunalinių atliekų naudojimo įrenginių bendradarbiavimo tinklą, atsižvelgiant į geografines sąlygas ir tam tikrų rūšių atliekoms reikalingus specialius įrenginius⁴.

Pagrindinė direktyva, kuri reguliuoja komunalinių atliekų tvarkymą yra *Direktyva dėl atliekų* 2008/98/EB, kuri pakeitė atliekų 2006/12/EB direktyvą bei panaikino Pavojingų atliekų

---

²EU 4 journalists// <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/english/C40>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-01-15.

³ Vaišnoras A. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P.243-244.

⁴ Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:lt:HTML>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-06-18.

91/689/EEB ir 75/439/EB Panaudotų alyvų atliekų direktyvas. Šioje direktyvoje pateikti pagrindiniai ES atliekų tvarkymo tikslai, uždaviniai bei principai, pateikti apibrėžimai, nustatyti reikalavimai atliekų tvarkymo planams sudaryti, suformuluotas principas „teršėjas moka“ bei pateiktas bendras atliekų sąrašas. Pagal šią direktyvą draudžiamas nekontroliuojamas atliekų šalinimas. Dokumente didelis dėmesys skiriamas kriterijams, pagal kuriuos atliekas reikėtų traktuoti kaip išteklius. Tokiu būdu stengiamasi užtikrinti kuo aktyvesnį atliekų perdirbimą, keliant aplinkos apsaugos lygį ir didinant ekonominę naudą. Direktyvoje taip pat apibrėžiami reikalavimai valstybėms narėms:

- iki 2020 m. paruošti pakartotinai naudoti ir perdirbti mažiausiai 50 proc. bent jau tokių komunalinių atliekų, kaip popierius ir kartonas, metalas, plastikas ir stiklas.
- iki 2020 m. paruošti pakartotinai naudoti ir perdirbti mažiausiai 70 proc. nepavojingų statybos ir griovimo atliekų, išskyrus atliekų sąrašo 17 05 04 kategorijoje nurodytas natūraliai susidarančias medžiagas⁵.

Komunalinių ir kitų atliekų susidarymą, utilizavimą, šalinimą, importą bei eksportą nustato *Reglamentas dėl atliekų statistikos* (EB) Nr. 2150/2002⁶. Reglamentas buvo parengtas atidžiai išnagrinėjus atliekų statistikos paruošimo sudėtingumą ir sunkumus. Tikslas – reguliarūs ir vieningi statistiniai duomenys pagal atitinkamą formą ir per nustatytą laikotarpį, kuris įgalintų statistinių duomenų palyginamumą.

Direktyvos, kurios reguliuoja komunalinių atliekų apdorojimo būdus ir tvarkymo įrenginių kontrolę yra šios:

Direktyva dėl atliekų deginimo 2000/76/EB⁷, kuri pakeitė direktyvas dėl komunalinių atliekų deginimo (89/369/EEB, 89/429/EEB) ir pavojingų atliekų deginimo (89/429/EEB) ir kuri visiškai įsigaliojo 2005 m. pabaigoje. Šios direktyvos tikslas – kiek įmanoma užkirsti kelią arba apriboti neigiamą atliekų deginimo poveikį aplinkai išmetamais teršalais ir dėlto kylantį pavojų žmonių sveikatai. Direktyvoje apibrėžiamos atliekų deginimo įrenginių eksploatacijos sąlygos, techniniai reikalavimai tokiems įrenginiams, kontrolė ir monitoringas, nustatytos minimalios deginimo temperatūros, nustatyti išmetamų teršalų ribiniai dydžiai, nustatytos avarinės

---

⁵ Ten pat.

⁶ Reglamentas (EB) Nr. 2150/2002 dėl atliekų statistikos // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0574:LT:HTML>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-06-19.

⁷ Tarybos direktyva 2000/76/EB dėl atliekų deginimo // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2000L0076:20081211:LT:PDF>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-06-19.

eksploatavimo sąlygos, nustatytos anglies monoksido ir organinių junginių koncentracijų degimo dujose ribos, apibrėžti mėginių ėmimo ir analizės standartai, nustatyti reikalavimai saugumo priemonėms bei visuomenės informavimui ir kiti reikalavimai.

Direktyva dėl atliekų švartynų 1999/31/E⁸ numato priemones, apsaugą ir rekomendacijas siekiant išvengti arba sumažinti švartynuose šalinimų atliekų keliamą pavojų aplinkai ir žmonių sveikatai. Direktyvoje nustatyti reikalavimai švartynų įrengimui, švartyno eksploatacijos leidimui gauti, leidimo sąlygos ir turinys, nepriimamų ir priimamų atliekų į švartynus kriterijai, aprašyti reikalavimai, ypatingas dėmesys skiriamas švartynuose šalinamų biodegraduojančių atliekų kiekių mažinimui. Direktyva taip pat nustato kontrolės ir stebėjimo tvarką švartyno eksploatacijos metu, švartyno uždarymo ir vėlesnės priežiūros tvarką. Užmokestis už atliekų šalinimą švartynuose turi padengti ne tik švartyno įrengimo ir eksploatacijos išlaidas, bet ir jo apskaičiuotas jo uždarymo ir būtinos vėlesnės priežiūros sąnaudas.

Specifinių atliekų srautus reglamentuoja *Direktyva dėl baterijų ir akumuliatorių, turinčių tam tikrų pavojingų medžiagų* (91/157/EB), *Direktyva dėl pakuočių ir pakuočių atliekų* (94/62/EB), *Direktyva dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų* (2002/96/EB). Šias direktyvas taip pat galima priskirti komunalinių atliekų tvarkymo teisės aktams.

ES teisės aktuose galima būtų išskirti pagrindinius atliekų tvarkymo principus:

- 1) prevencijos principas, reikalaujantis vengti atliekų susidarymo, mažinti susidarančių ir nenaudojamų atliekų kiekį;
- 2) atliekų pakartotinio panaudojimo ir perdirbimo principas, reikalaujantis sukurti veiksmingą atliekų surinkimo, saugojimo ir perdirbimo sistemą, panaudoti atliekas energijai gauti;
- 3) saugaus atliekų šalinimo principas, reikalaujantis atliekas, kurių nepavyksta išvengti, jų dalis ar medžiagas, kurių nepavyksta dar kartą panaudoti, o vėliau – perdirbti ar kitaip naudoti, saugiai šalinti tik tinkamai pagal teisės aktų reikalavimus įrengtuose švartynuose arba jas deginti bei sukurti integruotą ir pakankamą atliekų šalinimo įrenginių tinklą, tenkinantį ir valstybės, ir Bendrijos poreikius;

---

⁸ Tarybos direktyva 1999/31/EB dėl atliekų švartynų// <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1999L0031:20031120:LT:PDF>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-06-19

- 4) atliekų tvarkymo sistemos principas „teršėjas moka“, reikalaujantis, kad atliekų tvarkymo išlaidas padengtų jų turėtojas arba atliekų gamintojas;
- 5) artumo principas, reikalaujantis atliekas tvarkyti ir šalinti kuo arčiau susidarymo vietos;
- 6) atsargumo principas, reikalaujantis imtis priemonių, kad būtų galima išvengti atliekų tvarkymo grėsmės aplinkai ir žmogaus sveikatai, net ir tuo atveju, jei tiesioginės priežasties ir pasekmės sąsajos nebuvo moksliskai įrodytos;
- 7) Saugaus atliekų pervežimo principas, reikalaujantis saugiai vežti atliekas ES šalyse ir jų ribų⁹.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai reglamentuojantys komunalinių atliekų tvarkymą

Siekiant įgyvendinti aplinkosauginius tikslus, Lietuva įsipareigojo iki 2004 m. perkelti į LR teisės aktus ES direktyvų reikalavimus bei iki nustatytų terminų juos įgyvendinti. LR įsipareigojimai, uždaviniai atliekų mažinimo ir tvarkymo srityje yra nustatyti strateginio planavimo dokumentuose, Aplinkos apsaugos, Atliekų tvarkymo ir kituose įstatymuose.

Atliekų tvarkymo teisiniai pagrindai, perkeltant pagrindines Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl atliekų, jų deginimo, dėl atliekų sąvartynų nuostatas, išdėstyti LR **Atliekų tvarkymo įstatyme**¹⁰. Įstatyme pateiktos atliekų tvarkymo veiklą apibrėžiančios sąvokos, nustatomi apskaitos, surinkimo, rūšiavimo, saugojimo, vežimo, naudojimo, šalinimo reikalavimai, kad būtų išvengta jų neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai, taip pat nustatyti atliekų tvarkymo prioritetai bei atliekų tvarkymo sistemų organizavimo ir planavimo principai, aprašytos atliekų tvarkymo ekonominės ir finansinės priemonės. Įstatyme nurodytiems atliekų tvarkymo prioritetams įgyvendinti turi būti parengtas valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas, regioniniai atliekų tvarkymo planai, savivaldybių atliekų tvarkymo planai, gamtos išteklių taupymo ir atliekų mažinimo planai.

LR atliekų tvarkymo įstatymo nuostatos skatina regionų savivaldybes derinti veiksmus, numatyti išteklius organizuojant efektyvias komunalinių atliekų tvarkymo sistemas. Įstatyme aprašyta, kad savivaldybės nustato komunalinių atliekų tvarkymo sistemų organizavimo

⁹ Vaišnoras A. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika. Vilnius, 2011. P.244-245.

¹⁰ LR atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

priemonės, kurios užtikrina aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus atitinkančios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos pasiūlą visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims bei kurios yra būtinos savivaldybių teritorijose susidarantioms komunalinėms atliekoms tvarkyti. Savivaldybės turi užtikrinti šių sistemų funkcionavimą, organizuoti atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą. Įstatyme taip pat nustatyta, kad pagrindinis regioninių atliekų tvarkymo planų tikslas - suderinti savivaldybių veiksmus organizuojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemas ir įsteigiant kelioms savivaldybėms bendrus atliekų naudojimo ir šalinimo įrenginius.

Visos regione esančios savivaldybės, didindamos atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą, gali bendradarbiauti ir kartu įsteigti juridinį asmenį – komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratorių. Savivaldybių tarybos taip pat turi patvirtinti taisykles, reglamentuojančias tam tikros savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimą ir šių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą. Savivaldybės privalo įgyvendinti valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane joms nustatytas užduotis pagal plane nustatytus terminus ir užtikrinti plane numatytus minimalius reikalavimus.

Atliekų tvarkymo įstatyme aprašyti bendrieji reikalavimai, kurie detalizuoti LR aplinkos ministro įsakymu patvirtintose **Atliekų tvarkymo taisyklėse**¹¹. Šiose taisyklėse aprašyti reikalavimai regiono ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams. Vienas iš reikalavimų, kad planuose turi būti pateikta komunalinių atliekų bei antrinių žaliavų tvarkymo sistemų charakteristika ir įvertinimas. Taisyklėse pateiktas atliekų sąrašas, kuris atitinka ES direktyvų reikalavimus. Šiame sąrašė taip pat aprašytos komunalinės atliekos.

Specifinių komunalinių atliekų srautų tvarkymą reglamentuoja teisės aktai, kurie skirti konkrečiam atliekų tvarkymo būdui (atliekų kompostavimui, deginimui, šalinimui sąvartynuose) arba konkrečiam komunalinių atliekų srautui (pakuočių, elektros ir elektroninės įrangos).

Komunalinių atliekų tvarkymo veiklai taikomi ir kiti reikalavimai, nustatyti šiais LR teisės aktais:

---

¹¹ LR aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065.

- **Atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklės**¹² nustato atliekų šalinimo sąvartynuose tvarką bei sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo reikalavimus. Į taisykles perkelti ES sąvartynų direktyvos reikalavimai, t.y.: sąvartynų klasifikacija, aplinkos apsaugos reikalavimai, leidimų išdavimo reikalavimai, atliekų priėmimo kriterijai ir procedūros; kontrolės ir monitoringo procedūros, esamų sąvartynų uždarymas ir sutvarkymas, uždarymo ir priežiūros po uždarymo procedūros.

- **Biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aplinkosauginiai reikalavimai**¹³ nustato biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo sąlygas, kompostuojamų atliekų rūšis, reikalavimus komposto kokybei ir naudojimui. Šiame teisės akte pateikti reikalavimai kompostavimo aikštelių įrengimui bei atliekų kompostavimui, aprašomi komposto kokybės rodikliai, komposto naudojimo tręšimui reikalavimai.

- **Rekomendacijos organinių atliekų kompostavimui**¹⁴ taikomos norint suskaidyti biologiškai yrančias atliekas, kad būtų sumažintas sąvartynų tūris. Rekomendacijos nustato kompostavimo sąlygas, nurodo technologines schemas bei gaunamo komposto panaudojimo galimybes. Jomis gali pasinaudoti fiziniai ir juridiniai asmenys, užsiimantys komposto gamyba.

Komunalinių ir kitų atliekų tvarkymą reglamentuojanti LR įstatyminė bazė yra aktyviai vystoma nuo siekimo narystės ES dienos iki šiandien. Teisės aktai kuriami, norint sėkmingai vystyti atliekų tvarkymo sistemą, kuri darytų kuo mažesnę poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai.

---

¹² LR aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3051.

¹³ LR aplinkos ministro 2007 m. sausio 25 d. įsakymas Nr. D1-57 „Dėl biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aplinkosauginiai reikalavimų patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 2007, Nr. 23-902.

¹⁴ Komunalinio ūkio ir paslaugų departamento prie Statybos ir urbanistikos ministerijos 1997 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 66 „Dėl rekomendacijų organinių atliekų kompostavimui patvirtinimo“ // Valstybės žinios, 1998, Nr. 7-160.

2. EUROPOS SĄJUNGOS KOMUNALINIŲ ATLIEKŲ TVARKYMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMAS LIETUVOJE

2.1. Atliekų tvarkymo planavimas

Lietuvoje atliekų tvarkymą reglamentuoja Atliekų tvarkymo įstatymas, Atliekų tvarkymo taisyklės, Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas, kiti teisės aktai. Atliekų tvarkymo planavimas vykdomas valstybiniu (rengiamas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas), regioniniu (rengiami regioniniai atliekų tvarkymo planai kiekvienam Lietuvos regionui) ir savivaldybių lygmeniu (rengiami savivaldybių atliekų tvarkymo planai kiekvienai savivaldybei).

Atliekų tvarkymo strategija Lietuvoje aprašyta **Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane**¹⁵ (nauja redakcija patvirtinta LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1224). Svarbiausi plano tikslai yra apsaugoti gamtą ir žmonių sveikatą nuo taršos atliekomis poveikio, sukurti racionalią atliekų tvarkymo sistemą, nustatyti atliekų tvarkymo užduotis, priemones ir veiksmus, sudarančius sąlygas per artimiausią dešimtmetį įgyvendinti ES atliekų tvarkymo direktyvas. Plane taip pat pateikiami tikslai, uždaviniai bei plano įgyvendinimo priemonės, aprašyta atliekų tvarkymo sistema bei užduotys, kurias turi įgyvendinti valstybės institucijos, savivaldybės, gamintojai ir importuotojai, atliekų tvarkytojai bei numatytas plano įgyvendinimo ir atsiskaitomybės mechanizmas. 2007 m. Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane pateikti šie strateginiai tikslai:

- iki 2009 m. užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą, kokybę ir prieinamumą. Laikoma, kad šis tikslas pasiektas, kai paslauga teikiama ne mažiau kaip 95 procentams tos teritorijos ūkio subjektų (įmonių, įstaigų ir organizacijų) ir gyventojų;

- Pastačius ES reikalavimus atitinkančius regioninius sąvartynus, atliekos negalės būti šalinamos kituose sąvartynuose, neatitinkančiuose sąvartynų taisyklių reikalavimų. Atliekos naujuose regioniniuose sąvartynuose turi būti pradėtos šalinti ne vėliau kaip nuo 2009 m. vidurio;

- iki 2011 m. pabaigos uždaryti visus sąvartynus, neatitinkančius nustatytų reikalavimų;

- iki 2013 m. Lietuvoje sukurti reikiamus komunalinių nuotekų dumblo tvarkymo pajėgumus;

- iki 2013 m. perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 procentų komunalinių atliekų¹⁶.

---

¹⁵ LR Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 40-1499.

¹⁶ Ten pat.

Atliekų tvarkymo prioritetams įgyvendinti rengiami regioniniai ir savivaldybių atliekų tvarkymo planai, kuriuose turi būti nustatytos priemonės, užtikrinančios valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytų užduočių įgyvendinimą. Regioniniai ir savivaldybių atliekų tvarkymo planai rengiami komunalinėms (buityje susidarančioms biologinėms atliekoms, antrinėms žaliavoms, elektros ir elektroninės įrangos atliekoms, pavojingoms, naudotoms padangoms, didelių gabaritų (statybos ir griovimo, baldų ir kt.), mišrioms ir kitoms atliekoms, kurios gali būti tvarkomos regiono ir savivaldybių organizuojamose komunalinių atliekų tvarkymo sistemose¹⁷. Atliekų tvarkymo planas reikalingas tam, kad būtų galima įdiegti visų tam tikroje teritorijoje susidarančių atliekų tvarkymui reikalingus pajėgumus bei užtikrinti šių atliekų surinkimą ir pervežimą.

Regiono atliekų tvarkymo planą rengia ir tvirtina regionų plėtros tarybos. Regioniniuose atliekų tvarkymo planuose aprašytos planuojamos diegti komunalinių atliekų tvarkymo sistemos, ypač atliekų šalinimo ir naudojimo įrenginių statyba ir išdėstymas, turi būti įtrauktos į regioninės plėtros programas. Taikydamos rekomenduojamas, nurodytas regioniniame atliekų tvarkymo plane, savivaldybių darbo grupės sudaro atskirų savivaldybių atliekų tvarkymo planus. Atliekų tvarkymo planavimas suteikia galimybę:

- aptarti esamą atliekų tvarkymo būklę;
- nustatyti pagrindinius atliekų tvarkymo tikslus;
- suformuluoti atliekų tvarkymo uždavinius atitinkamu laikotarpiu;
- pateikti rekomendacijas dėl atliekų tvarkymo,
- išanalizuoti savivaldybėse nustatytus atliekų tvarkymo tarifus bei aptarti skirtumų priežastis,
- pateikti komunalinių atliekų susidarymo prognozes atitinkamu laikotarpiu,
- sudaryti tam tikras aplinkos apsaugos priemonių programas atliekų tvarkymo srityje;
- pateikti galimų atliekų tvarkymo sistemos plėtros variantų analizę,
- nustatyti atliekų tvarkymo priemonių įgyvendinimo eiliškumą bei įgyvendinimo laikotarpius, išskiriant prioritėtines priemones¹⁸.

---

¹⁷ LR aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 149-7654.

¹⁸ Pagal LR AM užsakymą parengtos rekomendacijos „Atliekų tvarkymo planų rengimas Lietuvos Respublikoje. Rekomendacijos savivaldybėms ir apskritims“. 2001. P. 14.

2.2. 2000 - 2006 m. ISPA/Sanglaudos fondo parama ir 2007 -2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa

Lietuva iki narystės ES gavo ISPA programos paramą. Ši programa yra ES struktūrinės politikos priemonė, kuri skirta padėti naujoms ES šalims narėms priartinti aplinkosaugos ir transporto būklę prie aukštą išsivystymo lygį pasiekusių ES regionų minėtų dviejų sektorių būklės. ISPA programos lėšos taip pat gali būti finansuojamos techninės paramos priemonėms, pavyzdžiui, parengiamosioms studijoms rengti, taip užtikrinant projektų paruošimo, valdymo kokybę ir didelį poveikį. ISPA yra Sanglaudos fondo prototipas, kuris įsteigtas 2000–2006 metų laikotarpiui Europos Tarybos 1999 m. birželio 21 d. reglamentu Nr.1267/1999, parengiančiu struktūrinės pasirengimo narystei politikos instrumentą. ISPA paramos programos įgyvendinimas yra pasirengimas panaudoti Sanglaudos fondo lėšas. Naudojantis parama iš ISPA programos, pradėti darbai aplinkos apsaugos ir transporto sektoriuose tęsiami toliau juos finansuojant iš Sanglaudos fondo lėšų¹⁹.

Pagrindinis ISPA ir Sanglaudos fondo programų įgyvendinimo skirtumas yra tas, kad ISPA buvo įgyvendinama pagal decentralizuotą įgyvendinimo sistemą. Pagal šią sistemą, kai skelbiami konkursai, vertinami pasiūlymai, sudarytos sutartys ir vertinami finansai, turi būti gautas EK pritarimas²⁰. Sanglaudos fondo valdymas yra visiškai decentralizuotas, o EK kontrolė atliekama tik pilnai įgyvendinus projektą.

Sanglaudos skatinimo veiksmų programos vizija yra glaudžiai susijusi su Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje suformuota strategine vizija – iki 2015 m. Lietuva turi pasiekti kai kurių senųjų ES šalių narių ekonominio ir socialinio išsivystymo lygį. 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos panaudojimo strategija, patvirtinta 2007 m. balandžio 26 d. EK sprendimu, nustato 2007-2013 m. ES Struktūrinės paramos panaudojimo tikslus, prioritetines kryptis ir lėšų tarp veiksmų programų paskirstymą²¹. Lietuvos 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijoje aprašytas tikslas – sparčiai gerinti sąlygas investuoti, dirbti ir gyventi Lietuvoje, kad ūkio augimo teikiama nauda pasiektų visus Lietuvos gyventojus²².

¹⁹ LR finansų ministro, LR aplinkos ministro, LR susisiekimo ministro įsakymas “Dėl Sanglaudos fondo strategijos 2004-2006 metams patvirtinimo”// Valstybės žinios. 2004, Nr. 33-1071.

²⁰ Reglamentas (EB) Nr.1267/1999, nustatantis struktūrinės pasirengimo narystei politikos instrumentą// http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/content/lt/02_pdf/00_8_ispa_1_lt.pdf; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-19.

²¹ 2007 m. balandžio 26 d. EK sprendimu patvirtinta “Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos Struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui pasiekti”// http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-19.

²² Ten pat.

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjami Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros projektai finansuojami Sanglaudos fondo paramos ir 2007 -2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis.

2.3. Europos Sąjungos paramos įtaka Lietuvos komunalinių atliekų tvarkymo sektoriaus plėtrai

2000–2003 metų laikotarpiu, įgyvendinus kai kurias institucines reformas, pradėtos kurti regioninės atliekų tvarkymo sistemos šiuose regionuose: Vilniaus, Klaipėdos, Tauragės, Šiaulių, Alytaus ir Marijampolės bei įsteigti 6 regioniniai atliekų tvarkymo centrai. Centrų įsteigimas palengvino darbą savivaldybėms kuriant regioninę atliekų tvarkymo sistemą. Centrai atsakingi už regioninių atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimą. 2003 m. – 2005 m. įkurti dar 4 regionų (Utena, Kaunas, Panevėžys, Telšiai) atliekų tvarkymo centrai ir pradėti įgyvendinti šių regionų atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimo projektai.

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane pateikta nuostata, kad draudžiama atliekas šalinti sąvartynuose, kurie neatitinka aplinkos apsaugos ir kitų teisės aktuose nustatytų reikalavimų²³. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje atliekos buvo šalinamos sąvartynuose, kurie neatitiko aplinkos apsaugos ir kitų teisės aktų reikalavimų, iki 2009 metų pabaigos ES paramos ir LR biudžeto lėšomis įrengta 11 aplinkos apsaugos ir kitų teisės aktų reikalavimus atitinkančių sąvartynų, į kuriuos pradėtos šalinti komunalinės atliekos. Strateginiame plane nurodytas vienas iš strateginių tikslų: iki 2011 metų pabaigos uždaryti visus sąvartynus, kurie neatitinka aplinkos apsaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų²⁴. Iš viso tokių sąvartynų buvo apie 800. Iki šios dienos ES paramos ir LR biudžeto lėšomis uždaryta apie 700 sąvartynų. Likusius sąvartynus planuojama uždaryti per 2013 metus.

APVA duomenimis, 2000 - 2006 m. ISPA/Sanglaudos fondo paramos lėšomis pastatyta 70 didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių, šiose aikštelėse priimamos antrinės žaliavos, buitiniai prietaisai ir įrengimai, padangos, pavojingos buitinės, statybos ir griovimo atliekos. Aikštelės pastatytos iki 2010 m. pabaigos. 2007 - 2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis planuojama iki 2015 m. sausio 1 d. pastatyti dar 45 tokios aikštelės. 2000 - 2006 m. ISPA/Sanglaudos fondo paramos lėšomis pastatyta 14 žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių, šiose aikštelėse priimamos želdynų ir sodo atliekos, žolė, medžių lapai, medžio žievė, pjuvenos, drožlės, smulkios medžių ir krūmų šakos. Aikštelės pastatytos iki 2010 m. pabaigos.

²³ LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.

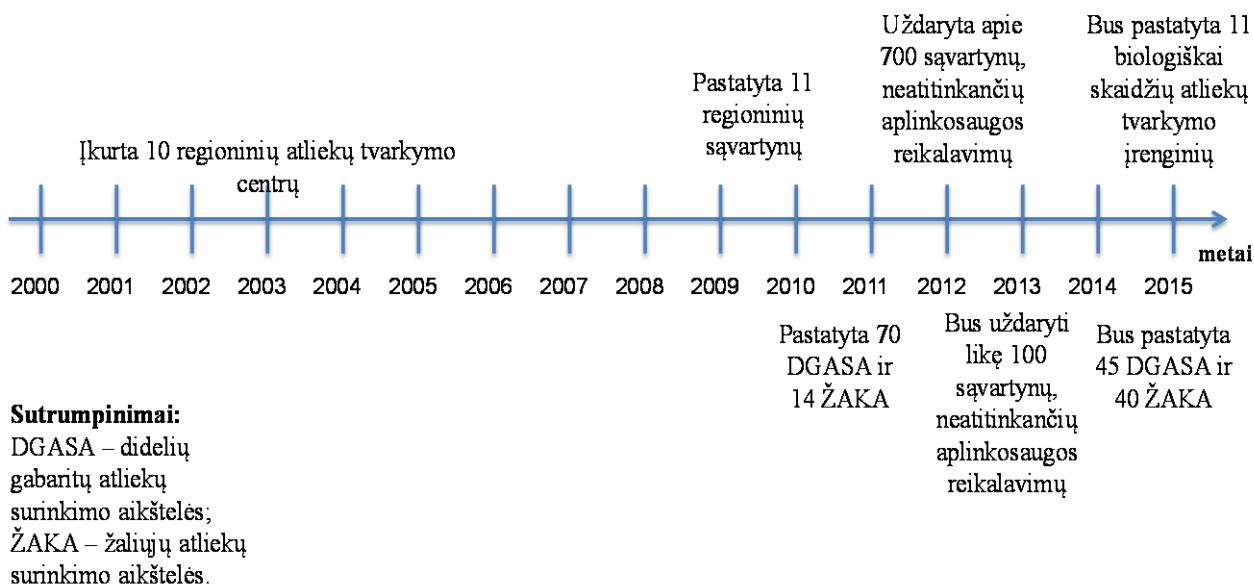
²⁴ Ten pat.

2007 -2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis planuojama pastatyti 40 tokių aikštelių, šių aikštelių kaip ir didelių gabaritų atliekų priėmimo aikštelių statybos darbų įgyvendinimo termino pabaigos data yra 2015 m. sausio 1 d.

2007 - 2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis pradėti įgyvendinti priemonės Nr. VP3-3.2-AM-01-V „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektai. Visuose regionuose bus pastatyta po vieną komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo įrenginį, išskyrus Kauno regioną, kuriame bus pastatyti du įrenginiai. Projektai turi būti įgyvendinti ne vėliau kaip iki 2015 m. rugsėjo 30 d.

Apibendrinus informaciją, sudaryta schema (žr. 1 pav.), išdėstant pagal laiko skalę pastatytą ir planuojamą statyti komunalinių atliekų tvarkymo sektoriaus infrastruktūrą, kuri įgyvendinta ir įgyvendinama ES paramos lėšomis. ES paramos įtaka Lietuvos komunalinių atliekų tvarkymo sektoriaus plėtrai yra labai didelė. ES paramos lėšomis sukurta ir toliau plėtojama šiuolaikiška komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūra, kuri atitinka aplinkos apsaugos ir kitus teisės aktų reikalavimus.

1 pav. Komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra

3. UTENOS REGONO ATLIEKŲ TVARKYMO SISTEMOS VALDYMO ANALIZĖ

Analizei atlikti naudojami pirminių ir antrinių šaltinių analizės metodai. Pirminių šaltinių analizės metodo taikymo metu nagrinėjami Utenos regiono atliekų tvarkymo planas, Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planai, 2008/98/EB direktyva dėl atliekų, LR teisės aktai, kiti dokumentai. Antrinių šaltinių analizės metodo taikymo metu nagrinėjami šie dokumentai: projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ Finansinis memorandumas ir galimybių studija, kiti dokumentai. Analize siekiama nustatyti Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos valdymo trūkumus.

3.1. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo prielaidos

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatyti atliekų tvarkymo prioritetai ir principai, strateginiai tikslai, uždaviniai ir priemonės²⁵. Viena iš esminių priemonių, siekiant didinti atliekų tvarkymo sistemos efektyvumą, rekomenduojama savivaldybėms išvien kurti regionines atliekų tvarkymo sistemas. Regioninių atliekų tvarkymo sistemų kūrimas – naujas reiškinys, sąlygotas Lietuvos įsipareigojimų ES²⁶. Plane pabrėžiama regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimo nauda: įdiegtos regioninės atliekų tvarkymo sistemos skatins privačias investicijas į šią veiklą bei leis gerinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kokybę. Plane taip pat pabrėžiama, kad aukštus reikalavimus atliekų tvarkymui būtų galima įgyvendinti tik tuo atveju, jeigu ši sistema aptarnautų didžiąją dalį regione susidarančių atliekų²⁷. Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas ir plėtojimas reikalauja didelių įgyvendinimo kaštų, dėl to savivaldybėms tikslingiau bendradarbiauti kuriant regionines atliekų tvarkymo sistemas.

Komunalinių atliekų surinkimo paslauga Lietuvoje iki sistemos sukūrimo buvo nepakankamai išvystyta. 1 lentelėje pateikti komunalinių atliekų surinkimo paslaugos įdiegimo gyventojams duomenys nuo 2005 iki 2012 metų. Regioninė atliekų tvarkymo sistema pradėta kurti 2001-2005 m. Tuo laikotarpiu gyvenamosiose vietovėse, kur gyventojų mažiau negu 200, komunalinių atliekų surinkimo paslaugos procentas siekė vos 24 proc., o miestuose ir miesteliuose (kur gyventojų daugiau negu 1000) šių paslaugų įdiegimas gyventojams – 84 proc. Šis komunalinių atliekų surinkimo paslaugos pasiūlos procentas nei didesniuose miestuose, o juo

²⁵ LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.

²⁶ URATC parengta projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ galutinė ataskaita. Utena, 2010. P 12.

²⁷ LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.

labiau mažuose miesteliuose buvo nepakankamas. Įdiegus regioninę atliekų tvarkymo sistemą, padaryta didelė pažanga komunalinių atliekų tvarkymo srityje, 2011-2012 metais LR teritorijoje šis procentas siekia apie 94proc.

1 lentelė. Komunalinių atliekų surikinimo paslaugos įdiegimas gyventojams LR teritorijoje²⁸

Metai	Paslaugos įdiegimas gyventojams, %				Teritorijoje
	Miestuose daugiau kaip 1000	Miesteliuose daugiau kaip 500	Miesteliuose daugiau kaip 200	Miesteliuose mažiau nei 200	
2005-2006	84	57	42	24	72
2006-2007	90	60	48	24	77
2007-2008	90	60	56	30	80
2008-2009	96	81	77	53	89
2009-2010	96	88	84	66	91
2010-2011	98	92	87	72	94
2011-2012	97	91	90	79	94

Taikant regioninį principą Lietuvoje sukurta 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų Alytaus, Tauragės, Šiaulių, Klaipėdos, Vilniaus, Marijampolės, Telšių, Utenos, Kauno ir Panevėžio apskrityse, taip pat sukurta pavojingų atliekų tvarkymo sistema. LR savivaldybės bendru sutarimu taip pat įsteigė įmones (regioninius atliekų tvarkymo centrus) ir joms perdavė visas arba dalį atliekų tvarkymo sistemos organizavimo funkcijų. Šios įmonės valdo ir eksploatuoja atliekų surinkimo, perdirbimo ir šalinimo įrenginius arba pagal sutartis paveda šių įrenginių eksploatavimo funkcijas tinkamam rangovui. Regioninė atliekų tvarkymo sistema apima senų sąvartynų, kurie kelia pavojų aplinkai, uždarymą ir rekultivavimą, naujų ES reikalavimus atitinkančių sąvartynų statybą, atliekų perkrovimo stočių įrengimą, kompostavimo ir stambiagabaričių atliekų surinkimo bei tvarkymo aikštelių įrengimą, atliekų surinkimo ir transportavimo bei perdirbimo sistemų sukūrimą, rūšiavimo ir naudojimo sistemų planavimą ir sukūrimą ar modernizavimą.

Kiekviename regione įrengta po vieną regioninį sąvartyną, išskyrus Kauno regioną. Šiame regione buvo įrengti du regioniniai sąvartynai: Lapių sąvartynas esantis Kauno rajone ir Zabieliškio sąvartynas esantis Kėdainių rajone. Visi sąvartynai išdėstyti šalia didžiausių atliekų

²⁸ Apibendrinta informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemas LR savivaldybėse 2011-2012 m.// <http://www.am.lt/VI/files/0.442287001343819156.pdf>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-07.

susidarymo centrų regionuose. Regioniniai sąvartynai atitinka atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisykles²⁹.

Naudojantis ES šalių patirtimi bei parama, plėtojama regioninė atliekų tvarkymo sistema bei infrastruktūra, šiuo metu daugiausia investuojama į biologiškai skaidžių atliekų tvarkymą, diegiant modernias biodujų gamybos bei komunalinių atliekų tvarkymo technologijas.

Regioninių atliekų tvarkymo sistemų sukūrimas tapo neišvengiamas, nes iki šiol veikusi atliekų tvarkymo sistema nebuvo pajėgi įgyvendinti ES bei LR reikalavimų. Racionalios atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas, atliekų kiekio bei pavojaus sveikatai bei aplinkai mažinimas yra pagrindiniai atliekų tvarkymo atliekų tvarkymo uždaviniai, siekiant efektyviai spręsti aplinkosaugines problemas.

3.2. Ilgalaikė Utenos regiono atliekų projektų, įgyvendinamų Europos Sąjungos paramos lėšomis, įtaka aplinkosauginei, socialinei ir ekonominei aplinkai

Kol nebuvo pradėti įgyvendinti atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūros plėtros projektai Utenos regione, finansuojami ES lėšomis, šalinimas sąvartynuose buvo pagrindinis ir kol kas vienintelis Utenos apskrityje susidarantių mišrių komunalinių atliekų tvarkymo būdas - į sąvartynus pateko visas susidarantis šios rūšies atliekų kiekis. Į sąvartynus taip pat patekdavo statybinės ir griovimo atliekos, gatvių valymo liekanos bei kitos nekompostuojamos atliekos, nedidelė dalis medienos apdorojimo atliekų (tos, kurios nesudeginamos katilinėse), asfalto liekanos ir kt. atliekos, kurias buvo leidžiamos šalinti komunalinių atliekų sąvartynuose. Apskrityje buvo 114 komunalinių atliekų sąvartynų ir užterštų teritorijų, kurie neatitiko ES reikalavimų ir buvo pavojingi aplinkai. Neretai dėl netinkamo sąvartynų eksploatavimo atliekos sąvartynuose degdavo, išskirdamos į atmosferą pavojingus teršalus.

Socialiniu ir ekonominiu aspektu neuždarytų sąvartynų ir užterštų teritorijų poveikis aplinkai būtų stipriai neigiamas – gruntinių vandenų užteršimas, didėjančios žmonių sveikatos problemos dėl netinkamai tvarkomų atliekų bei užterštumo lemtos didelės socialinės ir ekonominės išlaidos, tai keltų visos regioninės atliekų tvarkymo sistemos investicijų racionalumo (dėl netinkamo jos funkcionavimo) riziką.

Neįgyvendinant ES lėšomis finansuojamų atliekų tvarkymo projektų ir paliekant esamą situaciją, nebūtų įgyvendinamos ES, nacionalinių strateginių dokumentų, teisės aktų, Utenos regiono atliekų tvarkymo plano nuostatos. Projektų neįgyvendinimas turėtų ir teisinių pasekmių – dėl aplinkos taršos ir teisės aktų nuostatų nevykdymo LR užsitrauktų teisinę ES atsakomybę.

---

²⁹ LR aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3051.

Projektų vykdymas (sukuriant pajėgumus visuotinai prieinamai ir kokybiškai viešajai komunalinių atliekų tvarkymo paslaugai, įskaitant ir didelių gabaritų atliekų (baldai ir panašiai), antrinių žaliavų, elektros ir elektroninės įrangos atliekų ir kitų komunalinių atliekų surinkimą; senų sąvartynų, kurie neatitinka ES reikalavimų, uždarymas; biologiškai skaidžių atliekų kiekio mažinimas regioniniame sąvartyne) prisideda prie darnaus vystymosi principo įgyvendinimo visais aspektais. Atliekų tvarkymas pagal atskirus srautus išsaugos ar iš dalies pakeis gamtinius išteklius, o, sumažinus biologiškai skaidžių atliekų šalinimą regioniniame sąvartyne, bus sumažintas šiltnamio dujų išskyrimas ir neigiamas poveikis klimatui, sumažinta sąvartyno taršos rizika gruntiniams vandenims.

Kalbant apie biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo projektų įgyvendinimą, ekonominiu atžvilgiu, energijos (biodujų) išgavimas iš atliekų prisidės prie nacionalinės energetikos strategijos įgyvendinimo, kur skatinama energijos gamyba iš atsinaujinančių išteklių. Bioskaidžios atliekos bus panaudojamos ekonomikos ir regionų vystymosi aspektu – bus prisidedama prie atliekų tvarkymo ūkio ir bendro Utenos regiono vystymosi bei bus užtikrintas regionų aplinkosaugos, socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimas. Socialiniu aspektu – dėl geresnės aplinkos kokybės mažės neigiamas poveikis visuomenės sveikatai ir bus užtikrintas visuomenės saugumas. Taip pat sutvarkius komunalinių atliekų surinkimą ir plėtojant komunalinių atliekų tvarkymą pagal atskirus srautus pagerėja gyvenamosios aplinkos higieninės sąlygos, formuojami gyventojų atliekų rūšiavimo įgūdžiai. Tačiau pastebimas neigiamas aspektas socialinei aplinkai - kuriant naują atliekų tvarkymo infrastruktūrą, gyventojams brangsta komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos. Šis socialinis veiksnys turi nepaprastai didelę reikšmę, todėl plėtojant atliekų tvarkymo sistemą, būtina atsižvelgti į tai, kad vienam gyventojui tenkančios santykinės atliekų tvarkymo sąnaudos negali viršyti 1 proc. vidutinių šeimos pajamų³⁰.

3.3. Savivaldybių uždaviniai organizuojant komunalinių atliekų tvarkymą

Savivaldybių institucijos yra pagrindinė grandis, kuri organizuoja tam tikroje savivaldybės teritorijoje susidarančių komunalinių atliekų tvarkymą. LR Atliekų tvarkymo įstatymo³¹ nuostatos skatina regionų savivaldybes derinti veiksmus, numatyti išteklius organizuojant efektyvias komunalinių atliekų tvarkymo sistemas atitinkamoje teritorijoje. Pagrindinė savivaldybių užduotis yra pasiūlyti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą (surinkimo, naudojimo ir šalinimo) visiems savivaldybės teritorijoje esantiems asmenims, kuri

³⁰ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 60.

³¹ LR atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

būtų patogi ir prieinama visiems vartotojams ir kuri užtikrintų aplinkosaugos, techninius, ekonominius ir higienos reikalavimus. Įstatymo 25 straipsnis nustato prievolę savivaldybėms užtikrinti šių sistemų funkcionavimą, organizuoti atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą ir administruoti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą.

Įstatymo 28 straipsnyje nustatyta, kad kiekviena savivaldybė turi parengti savivaldybės atliekų tvarkymo planą, kuriame būtų nustatytos priemonės, užtikrinančios valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane bei regioniniuose atliekų tvarkymo planuose nustatytų užduočių įgyvendinimą. Savivaldybių tarybos taip pat turi patvirtinti taisykles, reglamentuojančias tam tikros savivaldybės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimą ir šių atliekų tvarkymo paslaugų teikimą³². Taisyklės privalomos tiek fiziniams tiek juridiniams asmenims, esantiems savivaldybės teritorijoje. Taisyklių nuostatų ir reikalavimų įgyvendinimas turi užtikrinti racionalų komunalinių atliekų tvarkymo valdymą, tinkamą atliekų tvarkymo valstybinių užduočių ir finansinių įsipareigojimų vykdymą.

Atliekų tvarkymo organizavimo pagrindiniai principai Utenos regiono savivaldybėse iš esmės nesiskiria. Trumpalaikio Utenos regioninio atliekų tvarkymo plano laikotarpiu (2008 – 2011) Utenos regiono savivaldybių pareigos:

- parengti savivaldybių atliekų tvarkymo planus ir komunalinių atliekų tvarkymo taisykles bei jas patvirtinti, užtikrinti jų vykdymą ir kontrolę;
- organizuoti atliekų tvarkymą tos savivaldybės teritorijose, įskaitant komunalinių atliekų surinkimo paslaugos plėtrą, kaip to reikalaujama Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane;
- nustatyti (tvirtinti) komunalinių atliekų tvarkymo vietinės rinkliavos įkainius;
- parinkti žemės sklypą komunalinių atliekų šalinimo įrenginiams;
- statyti komunalinių atliekų šalinimo įrenginius, užtikrinti tinkamą jų eksploataciją ir techninę būklę bei uždarymą ir priežiūrą po eksploatacijos;
- užtikrinti pakankamą antrinių žaliavų surinkimą bei pakankamą kitų atliekų (buities pavojingų atliekų, statybos ir griovimo atliekų, biologiškai skaidžių, naudotų padangų, didžiųjų atliekų, buityje susidarančių elektros ir elektroninės įrangos atliekų srautų, įeinančių į komunalines atliekas) surinkimo lygį, kaip to reikalaujama Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane;
- surinkti ir tvarkyti duomenis apie atliekų susidarymą bei jų tvarkymą savivaldybės teritorijoje;
- parengti ir vykdyti įvairias atliekų tvarkymo programas;

---

³² LR atliekų tvarkymo įstatymas// Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.

- sudaryti sutartis su atliekų tvarkytojais ir kontroliuoti jų vykdymą;
- vykdyti visuomenės informavimą bei švietimo programą savivaldybės teritorijoje³³.

Siekiant palengvinti bendradarbiavimą tarp regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo ir infrastruktūros plėtros procese dalyvaujančių institucijų, 2004 m. rugsėjo 29 d. šešios Utenos regiono savivaldybės (Anykščių, Ignalinos, Molėtų, Utenos, Zarasų ir Visagino) pasirašė Jungtinės veiklos sutartį Nr. S1-526, kuria įsipareigojo kurti ir plėtoti bendrą Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemą bei įsteigė tarpsavivaldybinę įmonę – UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centrą (URATC)³⁴. Ši įmonė buvo įkurta regioniniam atliekų tvarkymui valdyti ir įgyvendinti. URATC steigimą sąlygojo LR Vyriausybės 2002 m. patvirtintas Valstybinis strateginis atliekų tvarkymo planas, kurio tikslas - per artimiausią dešimtmetį įgyvendinti ES atliekų tvarkymo direktyvas.

3.4. UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centro funkcijos

URATC buvo įsteigtas 2005 metų sausio 28 dieną. 2006 m. spalio 19 d. Utenos rajono savivaldybės Taryba sprendimu Nr. T- 207 pavedė URATC nuo 2007 m. sausio 1 d. organizuoti atliekų deponavimo darbus buitinių atliekų kaupimo aikštelėje, esančioje Mockėnų k. Utenos raj.³⁵.

Veikdamas pagal patvirtintus įstatus, trumpalaikio Utenos regioninio atliekų tvarkymo plano laikotarpiu (2008 – 2011) URATC:

- Vykdo Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo įrenginių projektavimo, statybos ir statybos priežiūros veiklą bei organizuoja sąvartynų (šiukšlynų) projektavimo darbus, uždarymą, rekultivavimą, priežiūrą po uždarymo bei monitoringą;
- parengia teisinius dokumentus (regioninį atliekų tvarkymo planą, atliekų tvarkymo taisyklių projektą, pritaikytą visoms savivaldybėms bei kitus dokumentus);
- vykdo visuomenės informavimą ir švietimą Utenos regione;
- koordinuoja savivaldybių planus dėl naujų atliekų tvarkymo įrenginių projektavimo ir statybos Utenos apskrityje;
- surenka duomenis apie atliekų šaltinius ir kiekius regione;
- vykdo kitas regiono savivaldybių nustatytas privalomas užduotis ir funkcijas³⁶.

³³ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 44.

³⁴ URATC parengta projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ galutinė ataskaita, 2010. P. 11.

³⁵ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 44.

³⁶ Ten pat.

Be aukščiau išvardintų funkcijų URATC taip pat padeda, organizuoja, ir prižiūri atliekų tvarkymą, taip pat atstovauja savivaldybėms ir gina jų interesus, eksploatuoja atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikšteles, kompostavimo aikšteles ir Utenos regioninę nepavojingų atliekų sąvartyną, taip pat šiuo metu vykdo projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ įgyvendinimą, kurio uždavinys yra pastatyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdytas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginius, kurie bus skirti mišrioms komunalinėms atliekoms tvarkyti.

Utenos regiono atliekų tvarkymo plane nurodyta, kad Utenos regiono savivaldybės palaipsniui perduoda/gali perduoti dalį savo funkcijų URATC. Atsižvelgiant į tai, kad atliekų tvarkymo funkcijų, užduočių vykdymo perdavimas yra ilgalaikis procesas, reikalaujantis struktūrinių pertvarkymų, buvo nustatomas pereinamasis 4 metų laikotarpis (2008-2011 m.). Plane buvo siūloma perduoti šias savivaldybių funkcijas URATC:

- Konkursinės dokumentacijos ir kitų dokumentų, reikalingų atliekų tvarkymo sistemos administravimui, rengimas;
- Savivaldybių atliekų tvarkymo planų ir taisyklių rengimas;
- Antrinių žaliavų ir specifinių atliekų surinkimo organizavimas;
- Komunalinių atliekų surinkimo operatorių parinkimas ir kontrolė;
- Teisės aktais nustatytų valstybinių užduočių vykdymas³⁷.

Tačiau iki šios dienos savivaldybės nepriėmė sprendimo dėl funkcijų perdavimo URATC. Nebuvo pasirašyti atskiri susitarimai (sutartys) tarp URATC ir konkrečios savivaldybės. 2012 m. gegužės 14 d. buvo keičiami URATC įstatai, tačiau įstatuose nebuvo nustatytos privalomosios URATC užduotys. Utenos regiono savivaldybės savo atliekų tvarkymo taisyklėse taip pat nenustatė bendrų visoms savivaldybėms principų dėl atliekų tvarkymo funkcijų tarp savivaldybių ir URATC pasidalinimo.

3.5. Utenos regioninio ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų atitikmuo Bendrajai Europos Sąjungos atliekų direktyvai bei nacionaliniams teisės aktams

Bendrosios atliekų direktyvos 2008/98/EB nuostatos turėjo būti pradėtos taikyti Lietuvoje nuo 2010 m. gruodžio 12 d. Šios direktyvos 28 straipsnyje pateikti reikalavimai atliekų tvarkymo planams. Atliekų tvarkymo planai turi būti taikomi atitinkamos valstybės narės geografinėi

---

³⁷ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 45.

teritorijai³⁸. Vadovaujantis atliekų direktyvos nuostatų reikalavimais bei siekiant užtikrinti atliekų tvarkymą visuomenės sveikatai ir aplinkai saugiu būdu, 2010 m. gruodžio 16 d. LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ buvo patvirtinti reikalavimai regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams³⁹. Prieš perkeliant atliekų direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę, atliekų tvarkymo planai turėjo būti peržiūrėti ir pakoreguoti, kad atitiktų šios direktyvos 28 straipsnio reikalavimus. Atliekų direktyvos 31 straipsniu valstybės narės taip pat įpareigojamos paskelbti planus visuomenei prieinamoje internetinėje svetainėje. Utenos regione vienintelė Ignalinos savivaldybė nėra paskelbusi internetinėje svetainėje šiuo metu galiojančio savivaldybės atliekų tvarkymo plano. Ši savivaldybė šiuo metu rengia plano projektą, kurį planuoja patvirtinti artimiausiu metu.

Regioniniai ir savivaldybių atliekų tvarkymo planai yra atliekų įgyvendinimo nacionalinių strategijų pagrindas ir šiuose planuose pateikiami tam tikro laikotarpio komunalinių atliekų tvarkymo plano tikslai, uždaviniai, įgyvendinimo priemonės. Jeigu planuose bus pateikta netiksli informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, atliekų tvarkymo tikslus ir uždavinius tam tikroje teritorijoje, kyla rizika, kad nebus įgyvendintos direktyvose, nacionaliniuose teisės aktuose, nurodytos užduotys. Kadangi atliekų direktyvos 28 straipsnyje pateikti reikalavimai buvo perkelti į LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ patvirtintus reikalavimus regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams, taip pat šiuose reikalavimuose direktyvos nuostatos buvo plačiau paaiškintos ir detalizuotos, nagrinėsime būtent Utenos regioninio atliekų tvarkymo plano bei Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planų nuostatų atitikimą aukščiau minėtu įsakymu patvirtintiems reikalavimams atliekų tvarkymo planams, taip pat paanalizuosime, ar planuose suformuluotos užduotys įgyvendinamos pagal nustatytus terminus.

Regioninių ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų reikalavimų 7.1.3 punkte nurodyta, kad planuose turi būti pateikta informacija apie atliekų naudojimo (įskaitant naudojimo energijai gauti įrenginius) ir šalinimo (sąvartynų ir atliekų deginimo) įrenginių vietos parinkimo kriterijus⁴⁰. Tačiau Utenos regiono ir Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planuose nėra aprašyta informacija apie regioninio sąvartyno vietos parinkimo kriterijus, kodėl regiono sąvartynas buvo parinktas būtent Mockėnų gyvenvietėje. Projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ galimybių studijoje buvo preliminariai išnagrinėti keturi

---

³⁸ Tarybos direktyva 2008/98/EB dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:01:lt:HTML>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-03.

³⁹ LR aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 149-7654.

⁴⁰ Ten pat.

sąvartynų skaičiaus ir vietos Utenos regione variantai: 1 variantas - vienas sąvartynas Utenoje, aptarnaujantis visą regioną, 2 variantas - 6 sąvartynai, aptarnaujantys kiekvieną regiono rajonų ir Utenos miesto savivaldybę, 3 variantas - vienas sąvartynas Ignalinos savivaldybės teritorijoje, aptarnaujantis visą regioną, 4 variantas - vienas sąvartynas Utenoje, aptarnaujantis visą Utenos regioną bei Vilniaus regiono Ukmergės, Širvintų ir Švenčionių savivaldybes⁴¹. Norint įvykdyti aukščiau minėtą reikalavimą, reikėtų bent jau Utenos regioniniame atliekų tvarkymo plane aprašyti, kokiais kriterijais vadovaujantis buvo pasirinkta įrengti Utenos regiono sąvartyną būtent Mockėnų gyvenvietėje.

Regioninių ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų reikalavimų 7.1.5. punkte nurodyta, kad planuose taip pat turi būti pateikta informacija apie atliekų tvarkymo paslaugų teikimą gyventojams, įmonėms ir jų poreikių tenkinimą⁴². Utenos regiono atliekų tvarkymo plano 5.7.1 punkte „Komunalinių atliekų surinkimo paslaugos plėtra“ randama nuostata: „pagal Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano projekto reikalavimus iki 2009 m. savivaldybės turi užtikrinti, kad komunalinių atliekų tvarkymo paslauga būtų visuotina, kokybiška, prieinama (įperkama) ir atitiktų aplinkosaugos, techninius-ekonominius ir higienos reikalavimus. Visuotinumą principas laikytinas užtikrintu, kai atliekų tvarkymo paslauga teikiama **ne mažiau kaip 95 procentams asmenų**, kuriems komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikėjui priskirtoje teritorijoje nuosavybės teise priklauso ar kurie kitu pagrindu teisėtai valdo ar naudoja nekilnojamojo turto objektus (išskyrus žemės sklypus be pastatų)“⁴³. Taip pat Utenos regiono atliekų tvarkymo plane išdėstyta, kad komunalinių atliekų surinkimo operatoriaus parinkimo techninėje specifikacijoje privaloma nurodyti privalomą užduotį, kad **komunalinių atliekų surinkimo paslauga turi būti ne mažesnė kaip 95 proc.** savivaldybėse esančių būstų. Plane nurodyta, kad šis Utenos regiono atliekų tvarkymo planas yra suderintas su Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano projektu, Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatomis, Finansiniu memorandumu dėl investicinio projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“. Tačiau projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ Finansiniame memorandume (EK sprendime) iškeltas tikslas - teikti viešąsias atliekų surinkimo paslaugas ir iki **2010 m. pagerinti vidutinį surinkimo procentą iki 98 proc.**⁴⁴ Išanalizavus Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planus, visuose savivaldybių planuose nustatytas reikalavimas, kad **nuo 2009 m. atliekų surinkimo paslaugos turi būti teikiamos 95 proc.** ir daugiau asmenų, kuriems komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikėjui priskirtoje teritorijoje nuosavybės teise

⁴¹ APVA užsakymu parengta „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos galimybių studija“, Vilnius, 2004. P. 135.

⁴² LR aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 149-7654.

⁴³ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 22.

⁴⁴ EK sprendimas dėl paramos iš Sanglaudos fondo skyrimo projektui Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo Lietuvos Respublikoje// Briuselis, 2004, Nr. K(2004) 5606. P. 10.

priklauso ar kurie kitu pagrindu teisėtai valdo ar naudoja nekilnojamojo turto objektus (išskyrus žemės sklypus be pastatų). Išanalizavus planuose pateiktą informaciją, daroma išvada: planuose pateikiama visa informacija, kiek Utenos regiono ir savivaldybių gyventojų naudojami komunalinių atliekų surinkimo paslauga, tačiau Utenos regiono ir savivaldybių planai neatitinka „EK sprendimo dėl paramos iš Sanglaudos fondo skyrimo projektui Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo Lietuvos Respublikoje“ sąlygos, kad **komunalinių atliekų surinkimo paslaugos procentas Utenos regione iki 2010 m. turi siekti 98 proc.**

Regioninių ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų reikalavimų 7.4. punkte nurodyta, kad planuose turi būti aprašyta „pagrįsta ir apibrėžta numatomos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra, atskirų jos komponentų plėtros ir tobulinimo priemonės, įskaitant organizacinius pertvarkymus (planuojami atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtros sprendiniai, technologijos ir metodai, tarpregioninio bendradarbiavimo galimybių įvertinimas, bendradarbiavimo su ūkio subjektais dėl gamybos ir kitos ūkinės veiklos metu susidarančių atliekų tvarkymo regioninėse ar savivaldybių organizuojamose atliekų tvarkymo sistemose galimybių įvertinimas, kainodaras už atliekų tvarkymą diegiant ir plėtojant atliekų tvarkymo sistemą principų taikymo įvertinimas ir parinkimas), naujų atliekų naudojimo ir šalinimo įrenginių poreikis, pajėgumai ir išdėstymas“⁴⁵. Utenos regiono ir savivaldybių atliekų tvarkymo planuose trumpai aprašyta, kad planuojama iki 2012 metų pastatyti Utenos ir Zarasų rajonuose atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikšteles, taip pat planuojama 2011-2013 metais Anykščių, Ignalinos ir Molėtų savivaldybėse įrengti ne mažiau kaip dar po vieną tokią aikštelę, o vėlesniame laikotarpyje (2014-2016 metais) – po vieną (mažesnę) aikštelę kiekvienoje savivaldybių seniūnijoje, taip užtikrinant, kad kiekvienoje savivaldybėje bus eksploatuojamos bent dvi tokios aikštelės. Šių aikštelių finansavimo šaltinis – URATC/savivaldybių paskola. Visos išlaidos bus dengiamos iš mokesčio už komunalinių atliekų tvarkymą. Trumpai aprašyta, kad planuojama statyti tokias aikšteles, tačiau nėra detalizuotas šių šalinimo įrenginių pagrindimas, poreikis, pajėgumai. Taip pat planuose nėra aprašytas tarpregioninio bendradarbiavimo galimybių įvertinimas. Juk labai svarbu išanalizuoti ir kitų regionų patirtį, kaip tvarkomos atliekos kitose regionuose/savivaldybėse, neužtenka tik aprašyti trumpai, kad reikėtų tokios infrastruktūros. Taip pat nei viename Utenos regiono ar savivaldybių atliekų tvarkymo plane nėra aprašyta kainodara už atliekų tvarkymą, kai bus diegiama ar plėtojama infrastruktūra, galbūt ji ekonomiškai nenaudinga, smarkiai pakels komunalinių atliekų tvarkymo tarifus.

Taip pat paanalizuosime Utenos regiono atliekų tvarkymo plane iškeltų uždavinių įgyvendinimą pagal nustatytus terminus:

---

⁴⁵ LR aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 149-7654.

1. Uždavinsys - iki 2009 metų vidurio Utenos regione sukurti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą įgyvendintas laiku, visi objektai numatyti ES lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ apimtyse buvo pastatyti iki 2009 metų vidurio.

2. Uždavinsys - iki 2009 metų vidurio užtikrinti viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos visuotinumą, kokybę ir prieinamumą visiems Utenos regiono savivaldybių vartotojams, t.y. kai atliekų tvarkymo paslauga teikiama ne mažiau kaip 95 procentams asmenų, kuriems komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikėjui priskirtoje teritorijoje nuosavybės teise priklauso ar kurie kitu pagrindu teisėtai valdo ar naudoja nekilnojamojo turto objektus (išskyrus žemės sklypus be pastatų). Tačiau kaip minėta prieš tai, projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ EK sprendime buvo iškeltas tikslas - teikti viešąsias atliekų surinkimo paslaugas ir iki 2010 m. pagerinti vidutinį surinkimo procentą iki 98 proc. Atsižvelgiant į tai, kad projektui „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ finansavimas skirtas su viena iš sąlygų, kad bus pasiektas šis tikslas, laikytina, kad Utenos regione viešosios atliekų surinkimo paslaugos turi būti teikiamos ne mažiau kaip 98 proc. savivaldybės teritorijos asmenų. Tačiau išnagrinėjus 2 lentelėje pateiktus viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos įdiegimo Utenos regione 2012 m. birželio 30 d. duomenis, matyti, kad tik Visagino savivaldybė pasiekė šį tikslą (100 proc.), o bendrai Utenos regione šis procentas tik 84 proc. 2011 m. lapkričio 15 d. APVA (projekto įgyvendinančioji institucija) kreipėsi į URATC ir į Utenos apskrities savivaldybes, kad pateiktų informaciją apie dabartinę situaciją ir detalų veiksmų planą dėl šio tikslo pasiekimo, taip pat informavo, jog už tikslų nepasiekimą galimos finansinės korekcijos nuo 5 proc. finansavimo (šio projekto atveju sudarytų 647.284 EUR) ir šias lėšas EK privalės gražinti Utenos regiono savivaldybės⁴⁶. Informacija, kuri buvo gauta iš URATC bei Utenos apskrities savivaldybių, buvo persiųsta EK. Iki šiol nebuvo gauta jokio atsakymo iš EK.

3. Uždavinsys - nuo 2009 metų vidurio nepavojingas atliekas šalinti tik naujame Utenos regioniniame Mockėnų sąvartyne – pasiektas. Mockėnų sąvartynas pastatytas ir pradėtas eksploatuoti iki 2009 m. vidurio.

4. Uždavinsys - nuo 2009 metų vidurio Mockėnų sąvartyne pradėti komunalinių atliekų rūšiavimą – pasiektas vėluojant, nes tik nuo 2010 m. rugsėjo mėn. buvo atidaryta komunalinių atliekų rūšiavimo linija Mockėnų sąvartyne.

---

⁴⁶ APVA raštas „Dėl projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ Nr. 2004/LT/16/C/PE/003 Europos Komisijos sprendimo tikslų pasiekimo“, 2011 m. lapkričio 15 d. raštas Nr. APVA-5129.

2 lentelė. Viešosios komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos įdiegimo Utenos regione duomenys (2012 m. birželio 30 d. informacija)⁴⁷

Savivaldybė	Paslaugos diegimas gyventojams, proc.				Teritorijoje
	Miestuose daugiau kaip 1000	Miesteliuose daugiau kaip 500	Miesteliuose daugiau kaip 200	Miesteliuose mažiau nei 200	
Utenos regionas (6 savivaldybės)	96	85	83	58	84
Anykščių	99	79	89	58	81
Ignalinos	99	97	93	55	80
Molėtų	84	73	65	34	58
Utenos	96	80	91	69	89
Visagino	100			100	100
Zarasų	97	97	79	33	72

5. Uždavinys - nuo 2010 metų ne mažiau kaip 50 proc. susidarančių biologiškai skaidžių atliekų apdoroti mechaninio - biologinio apdorojimo įrenginyje nepasiektas, kadangi šis įrenginys nėra pastatytas, šiuo metu vyksta šio objekto statybos darbų pirkimas .

6. Uždavinys - nuo 2011 metų likusias po rūšiavimo bei mechaninio biologinio apdorojimo atliekas deginti deginimo įrenginyje (Vilniuje) – nepasiektas, kadangi šiuo metu neplanuojama statyti deginimo įrenginio Vilniuje.

7. Uždavinys - iki 2012 metų pabaigos uždaryti 102 sąvartynus, kurie neatitinka aplinkosaugos ir visuomenės sveikatos saugos reikalavimų – pasiektas laiku.

8. Uždavinys - nuo 2011 metų atskirai surinkti bei perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 procentų komunalinių atliekų – nepasiektas. Pagrindinė priežastis – vėluojama įgyvendinti mechaninio biologinio įrenginio, kuris bus statomas Utenos regione, statybos projektą.

9. Uždavinys - užtikrinti, kad nuo 2020 metų sąvartyne būtų šalinamos tik apdorotos mišrios komunalinės atliekos. 2012 m. balandžio 19 d. įstatymu Nr. XI-1981 pakeistas Atliekų tvarkymo įstatymas. Įstatymo aktualios redakcijos 30 straipsnio 18 dalyje nurodyta, kad savivaldybės privalo užtikrinti, jog sąvartynuose būtų šalinamos jų teritorijose surinktos tik po rūšiavimo likusios netinkamos naudoti komunalinės atliekos⁴⁸. Šis pakeitimas įsigalios nuo 2013 m. sausio 1 d. Vadovaujantis įstatymo pakeitimu, Utenos regiono atliekų tvarkymo plane iškelto uždavinio terminas paankstinamas ir Utenos regiono savivaldybės privalės nuo 2013 metų sausio 1 d. sąvartyne šalinti tik apdorotas komunalines atliekas. Tačiau šis uždavinys tikėta, jog nebus

⁴⁷ Apibendrinta informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemas Lietuvos savivaldybėse 2011-2012 m.// <http://www.am.lt/VI/files/0.442287001343819156.pdf>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-07.

⁴⁸ LR atliekų tvarkymo įstatymo 2, 4, 25, 27, 28, 30, 31, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 30¹, 30² straipsniais įstatymas// Valstybės žinios. 2012, Nr. 50-2445.

įvykdytas laiku, kadangi iki šiol nėra pastatytas Utenos regiono mechaninio – biologinio apdorojimo įrenginys.

Išanalizavus informaciją, daroma išvada, kad Utenos regiono ir Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planai turi trūkumų ir neatitinka kai kurių teisės aktų nuostatų, atliekų direktyvos bei EK sprendimų nuostatų, taip pat vėluojama įgyvendinti planuose iškeltus uždavinius (kurie buvo suformuluoti vadovaujantis Valstybinio strateginio plano reikalavimais) pagal nurodytus laikotarpius. Atsižvelgiant į tai, kad URATC vykdo atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimą, rekomenduojama į regiono ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimo procesą įtraukti URATC. URATC turi didelę kompetenciją kalbant apie atliekų tvarkymo infrastruktūros vietos parinkimo kriterijus, infrastruktūros pajėgumus bei poreikį. Taip pat, vykdant ES lėšomis finansuojamų projektų įgyvendinimą, buvo patvirtinti EK sprendimai įgyvendinamiems projektams ir ES lėšos buvo skiriamos su sąlyga, kad bus pasiekti EK sprendimuose nurodyti tikslai, tarp jų tikslas – vidutinis komunalinių atliekų vidutinis surinkimo paslaugos procentas Utenos regione iki 2010 m. turi siekti 98 proc. Už Utenos regiono atliekų tvarkymo projektų tikslų įgyvendinimą yra tiesiogiai atsakingas URATC ir ši įmonė turi tiesiogiai dalyvauti rengiant Utenos regiono ir savivaldybių planus. Už tikslų nepasiekimą galimos finansinės korekcijos ir šias išlaidas Utenos regiono savivaldybės privalėtų gražinti EK.

4. UTENOS REGONO ATLIEKŲ TVARKYMO INFRASTRUKTŪROS VALDYMO VERTINIMAS

4.1. Vertinimo metodika

Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje nagrinėjamas Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymas. 4.2. - 4.4. skyriuose analizuojama, kaip sparčiai Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros projektai vykdomi palyginus su kitais analogiškais projektais, nagrinėjamos tiek Utenos regiono infrastruktūros įgyvendinimo tiek kitų regionų infrastruktūros plėtros analogiškų projektų įgyvendinimo problemos. Duomenų rinkimui ir analizei atlikti panaudoti antriniai šaltiniai, ekspertų apklausos duomenys, asmeninė profesinė autoriaus patirtis. Antrinių šaltinių analizės metodo taikymo metu buvo nagrinėjami 2004 – 2006 m. Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojamų projektų Finansiniai memorandumai (Finansavimo susitarimai) bei EK Sprendimai projekto, projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą“ galimybių studija ir paraiška, buvo nagrinėjamos institucijų, atsakingų už regionų atliekų tvarkymo projektų įgyvendinimą, ataskaitos ir lentelės ir kiti dokumentai. Projektų vykdymo ataskaitos ir lentelės suteikė informacijos apie konkrečių regionų atliekų tvarkymo projektų įgyvendinimo eigą.

Siekiant išsiaiškinti, kiek komunalinių atliekų šiuo metu susidaro Utenos regione bei kiek tų atliekų yra perdirbama ar kitaip sutvarkoma, taip pat kiek komunalinių atliekų patenka į regioninį Utenos nepavojingų atliekų sąvartyną, 4.5. skyriuje atlikta Utenos regiono komunalinių atliekų srautų analizė. Analizei atlikti panaudoti antriniai šaltiniai - Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento, Utenos regiono savivaldybių bei UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centro pateikti duomenys.

Magistro baigiamojo darbo 4.6 skyriuje nagrinėjamas Utenos regione esančios atliekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo efektyvumas. Skyriuje palyginami esamos infrastruktūros maksimalūs atliekų tvarkymo pajėgumai su faktiniais pajėgumais tam tikru periodu, kada buvo eksploatuojama infrastruktūra. Analizei atlikti panaudoti antriniai šaltiniai, ekspertų apklausos duomenys, asmeninė profesinė autoriaus patirtis. Antrinių šaltinių analizės metodo taikymo metu buvo nagrinėjamos atliekų susidarymo metinės ataskaitos, projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą“ galimybių studija, kiti dokumentai. Analizei atlikti taip pat sudarytos diagramos, kuriose pateikiamos 2009-2011 metų faktiniai atliekų susidarymo kiekiai, kurie susidarė Utenos regiono didelių gabaritų ir pavojingų atliekų surinkimo aikštelėse bei žaliųjų

atliekų kompostavimo aikštelėse bei sudarytas žemėlapis, kuriame pažymėtos didelių gabaritų ir pavojingų atliekų surinkimo aikštelės, bei sužymėtos siūlomų papildomai įrengti didelių gabaritų atliekų ir pavojingų atliekų surinkimo aikštelių koordinatės (kur šiuo metu atstumai tarp gyvenviečių ir aikštelių yra didesni negu 10 km).

Kokybinis tyrimas - ekspertų apklausa buvo atliekama naudojant iš dalies struktūruotą interviu (pusiau struktūrizuotas). Klausimai buvo paruošti iš anksto, tačiau interviu metu iškilo papildomų klausimų, kurie buvo užduodami ekspertams, siekiant gauti kuo tikslesnę tyrimui reikalingą informaciją. Kokybinio tyrimo metu buvo gerbiamas respondento privatumas, suteikiama tiksli informacija apie atliekamo tyrimo pobūdį bei užtikrintas anonimiškumas.

Apklausei atlikti buvo parinkti 5 ekspertai, turintys specifinių žinių ir pakankamą darbo patirtį, politikos formuotojai ir įgyvendintojai: specialistai, atsakingi atliekų tvarkymą savivaldybės lygmeniu arba LR aplinkos ministerijos lygmeniu ir atliekų tvarkymo projektų įgyvendintojai, atsakingi už projektų įgyvendinimo priežiūrą arba šių projektų įgyvendinimą. Ekspertų charakteristika pateikta 1 priede. Ekspertų interviu sudarė 8 klausimai (žr. 2 priedą).

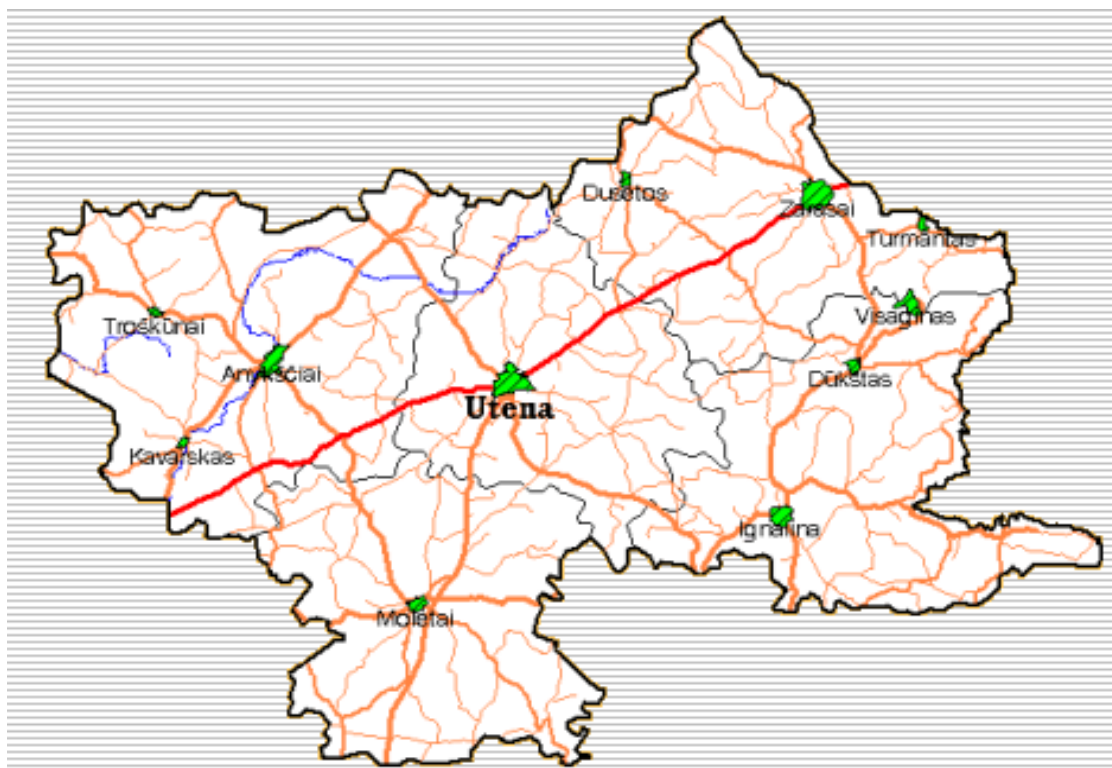
Klausimai ekspertams parinkti, norint išanalizuoti atliekų tvarkymo projektų įgyvendinimo problemas bei parinkti priemones, reikalingas Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo efektyvumui pagerinti bei įvertinti, ar teisingai parinkta planuojama statyti Utenos regiono biologiskai skaidžių atliekų tvarkymo įrenginio alternatyva.

1 klausimas (žr. 2 priedą) pasirinktas, norint įvertinti 4.6.1 ir 4.6.2 skyriuose aprašomos atliekų tvarkymo infrastruktūros reikalingumą. Ekspertų atsakymai į 2 klausimą padės įvertinti 4.6.3. skyriuje aprašytos projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ alternatyvos - mišrias komunalines atliekas tvarkyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiuose pagrįstumą ir tinkamumą Utenos regionui. 3 klausimo apklausos rezultatai bus aprašyti 4.4 skyriuje, vertinant projekto įgyvendinimo vėlavimo priežastis. 4 klausimo atsakymai bus aprašyti 4.6.3 skyriuje, vertinant naujos atliekų tvarkymo sistemos kūrimo investicijų atsipirkimą ir vertinant sistemos kūrimo įtaką komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų tarifams. Ekspertų atsakymai į 5 ir 6 klausimus padės įvertinti 4.6 skyriuje vertinant esamos ir planuojamos statyti infrastruktūros naudojimo efektyvumą ir numatant priemones, kurios padėtų pasiekti Strateginiame plane numatytas užduotis. 7 klausimo apklausos rezultatai reikalingi, norint įvertinti 4.2, 4.3, ir 4.4 skyriuose aprašytų projektų įgyvendinimą bei pateikti pasiūlymus, kurie padėtų greičiau ir efektyviau įgyvendinti projektus, kurie bus įgyvendinami ateityje.

4.2. 2004 – 2006 m. Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ įgyvendinimo analizė

Utenos regionas yra šiaurės rytų Lietuvoje. Regione yra 6 savivaldybės: Utenos, Anykščių, Molėtų, Zarasų, Ignalinos rajonų ir Visagino miesto (žr. 2 pav.). 2004 m. gruodžio 21 d. EK pritarus projektui „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ pasirašytas EK sprendimas. Šis projektas buvo finansuojamas ES Sanglaudos fondo paramos lėšomis, ši parama Lietuvoje buvo teikiama vadovaujantis bendru LR finansų, aplinkos ir susisiekimo ministrų 2004 m. vasario 20 d. įsakymu Nr. 1K-054/D1-79/3-99 patvirtinta ir su EK suderinta Sanglaudos fondo strategija 2004-2006 metams⁴⁹. Projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ tikslas - sukurti aplinkosaugos požiūriu priimtina ir ekonomiškai efektyvią atliekų tvarkymo sistemą, atitinkančią nacionalinių ir tarptautinių standartų bei įstatymų nustatytus reikalavimus, padidinti atliekų tvarkymo efektyvumą ir už prieinamą mokestį teikti atliekų tvarkymo paslaugas visiems gyventojams.

2 pav. Utenos regiono žemėlapis

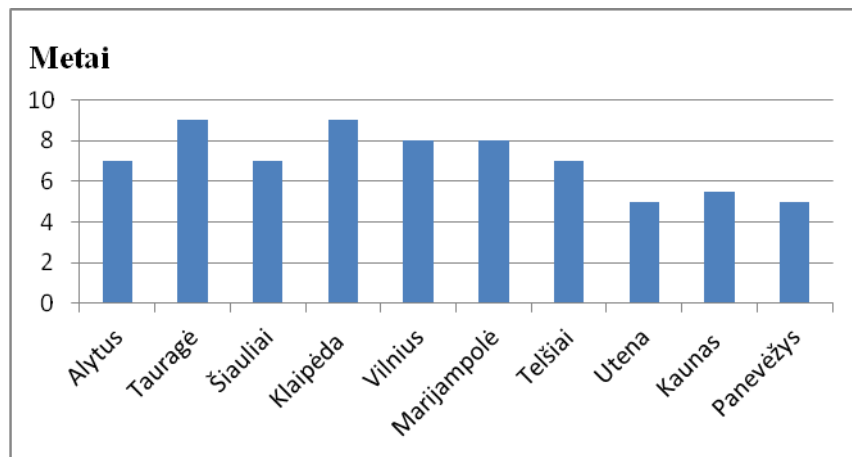
⁴⁹ URATC parengta projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ galutinė ataskaita. Utena, 2010. P. 13.

Projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ rezultatai:

- Pastatytas naujas regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas Mockėnų kaime (Utenos raj.).
- Rekonstruotas privažiavimo kelias į Mockėnų sąvartyną.
- Utenos regione įrengtos 6 atliekų priėmimo ir laikino saugojimo aikštelės (po vieną aikštelę kiekvienoje Utenos regiono savivaldybėje). Aikštelės skirtos pavojingų, elektrotechnikos, stambiagabaritinių ir kitų atliekų surinkimui ir laikinam saugojimui.
- Utenoje ir Visagine įrengta po vieną kompostavimo aikštelę. Aikštelės skirtos biodegraduojančių atliekų priėmimui, perdirbimui bei pagamintos kompostinės žemės sandėliavimui iki išvežimo.
- Uždarytas Utenos miesto senasis sąvartynas Mockėnuose.
- Uždarytas Visagino miesto senasis sąvartynas Karlų kaime.
- Utenos apskrityje uždaryti ir sutvarkyti 102 mažieji sąvartynai (šiukšlynai).
- Įsigyta reikalinga įranga ir atliekų konteineriai.

ISPA/Sanglaudos fondo programos lėšomis buvo finansuojami 11 atliekų tvarkymo projektų, iš jų vieno projekto „Pavojingų atliekų tvarkymas Lietuvoje“ apimtyse buvo kuriama visoje Lietuvos teritorijoje susidarančių pavojingų atliekų tvarkymo sistema, kitų 10 projektų apimtyse taikant regioninį principą buvo sukurta 10 regioninių atliekų tvarkymo sistemų Alytaus, Tauragės, Šiaulių, Klaipėdos, Vilniaus, Marijampolės, Telšių, Utenos, Kauno ir Panevėžio regionuose. Vienas iš rodiklių, apibūdinančių Utenos regiono gebėjimus - tai komunalinių atliekų tvarkymo projektų, kurie buvo įgyvendinami ISPA/Sanglaudos fondo programos lėšomis, įgyvendinimo sparta. EK sprendimo pakeitime dėl projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ nurodyta projekto pabaigos data – 2012 m. vasario 28 d. Iki šios datos projektas buvo įgyvendintas, visos numatytos užduotys įgyvendintos, rezultatai pasiekti. Palyginsime Utenos atliekų projekto įgyvendinimo spartą su kitais komunalinių atliekų tvarkymo projektais (žr. 3 priedą).

ISPA/Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojamų komunalinių atliekų tvarkymo projektų įgyvendinimo spartos išdėstymas laiko skalėje pavaizduotas 3 paveikslėlyje. Šiame paveikslėlyje aiškiai matyti, kad Utenos regionas kartu su Panevėžio regionu sparčiausiai įgyvendino projektą. Taip pat būtina pažymėti, kad šio projekto pabaigos data buvo keičiama tik vieną kartą ir buvo pratęsta tik dviem mėnesiams, nors kitų projektų pabaigos datos buvo keičiamos po vieną ar du kartus, buvo pratęsimos metams ar dar ilgiau.

3 pav. ISPA/Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojamų komunalinių atliekų tvarkymo projektų įgyvendinimo sparta

Galima išskirti kelias priežastis, lėmusias spartų Utenos regiono atliekų tvarkymo projekto įgyvendinimą:

1. Palyginti sklandžiai vyko darbų, įrangos ar paslaugų viešųjų pirkimų pasiūlymų vertinimai, buvo gauta nedaug pretenzijų arba išvis nebuvo gauta pretenzijų iš konkurso dalyvių.

2. Statybos darbus vykdančių įmonių bei šias statybas prižiūrinčio techninės priežiūros inžinieriaus organizuotas darbas. Atkreiptinas dėmesys, kad Utenos regione ISPA/Sanglaudos fondo programos lėšomis buvo vykdomos trys statybos darbų sutartys ir visos sutartys buvo įvykdytos laiku, t. y. nebuvo prašoma šių sutarčių statybos darbų pratęsimo.

3. Pasak APVA eksperto Nr. 2, „pagrindinis projekto sėkmės garantas – URATC projekto priežiūros stipri komanda ir pakankamas įmonės kvalifikuotų darbuotojų skaičius“.

4.3. 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiukšlynų uždarymas“ įgyvendinimo analizė

Pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ finansuojamo projekto „Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiukšlynų uždarymas“ tikslas – sumažinti dirvožemio ir gruntinio vandens taršą, neigiamą poveikį žmonių sveikatai, sukurti prielaidas komunalinių, biologiškai skaidžių atliekų kiekio mažinimui sąvartynuose. Projekto uždaviniai: pastatyti 4 žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles (Anykščių r., Ignalinos r., Molėtų r., Zarasų r.

saviv. teritorijose) bei uždaryti 10 neveikiančių šiukšlynų Anykščių ir Molėtų rajonuose⁵⁰. Projekte numatyti šiukšlynai uždaryti laikantis visų aplinkos apsaugos reikalavimų, taip buvo užkirstas kelias bet kokiai aplinkos taršos galimybei. 4 žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės pastatytos. Iki šio projekto įgyvendinimo Utenos regione veikė 2 atliekų kompostavimo aikštelės Utenoje ir Visagine. Įrengus projekte numatytas 4 žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles, užtikrintas optimalus kompostavimo aikštelių kiekis apskrityje.

Palyginsime Utenos projekto įgyvendinimo spartą su kitais panašiais atliekų tvarkymo sistemos plėtros projektais, kurie buvo finansuojami pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos finansuojamą priemonę „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“:

- Projekto „Marijampolės apskrities senų sąvartynų uždarymas, kompostavimo aikštelių įrengimas“ finansavimo ir administravimo sutartis buvo pasirašyta 2010 m. spalio 21 d. Projekto finansavimo pabaiga 2013 m. birželio 21 d. 12 sąvartynų uždarymo sutartis pasirašyta 2011 m. sausio 16 d., o 2012 m. birželio 29 d. buvo uždaryti visi 12 sąvartynų ir išduota objektų perėmimo pažyma. 2011 m. vasario 4 d. pasirašyta 5 kompostavimo aikštelių statybos sutartis, 2012 m. rugpjūčio 22 d. išduotas Kalvarijos sav. kompostavimo aikštelės statybos užbaigimo aktas. Kitų 4 aikštelių statyba iki šios dienos nėra baigta.

- Projekto „Telšių regiono kompostavimo aikštelių įrengimas, Dargių sąvartyno uždarymas“ finansavimo ir administravimo sutartis buvo pasirašyta 2010 m. spalio 13 d. Projekto finansavimo pabaiga 2013 m. birželio 13 d. Sąvartyno uždarymo sutartis pasirašyta 2011 m. rugpjūčio 16 d., darbai iki šiol nėra baigti. 2010 m. rugsėjo 9 d. pasirašyta 3 žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių statybos sutartis, visos aikštelės pastatytos, paskutinės aikštelės statybos aktas išduotas 2011 m. gruodžio 7 d.

- Projekto „Klaipėdos regiono senų sąvartynų uždarymas, didelių gabaritų atliekų surinkimo bei kompostavimo aikštelių įrengimas“ finansavimo ir administravimo sutartis buvo pasirašyta 2010 m. gruodžio 10 d. Projekto finansavimo pabaiga 2013 m. rugpjūčio 10 d. Klaipėdos regiono 10 didelių gabaritų atliekų surinkimo bei 7 kompostavimų aikštelių statybos sutartis pasirašyta 2011 m. gegužės 11 d., darbai iki šiol nėra baigti. 2010 m. liepos 13 d. pasirašyta Šilutės raj. Rumšų sąvartyno uždarymo (rekultivavimo) sutartis, sąvartynas uždarytas, o 2011 m. gruodžio 23 d. išduotas statybos užbaigimo aktas.

- Projekto „Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiukšlynų uždarymas“ finansavimo ir administravimo sutartis buvo pasirašyta 2010 m. rugpjūčio 30 d. Projekto finansavimo pabaiga 2013 m. balandžio 30 d. 10 šiukšlynų uždarymo ir 4 kompostavimų aikštelių statybos sutartis pasirašyta 2011 m. kovo 14 d. Visi

---

⁵⁰ Regioninių atliekų tvarkymo centrų asociacija// <http://www.ratca.lt/2007-2013-m-projektai>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-10-17.

šiuokšlynai uždaryti, 7 šiuokšlynų statybos aktai išduoti 2011 m. spalio 27 d., o 3 šiuokšlynų aktai išduoti 2011 m. lapkričio 24 d. Žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės pastatytos, visų aikštelių statybos aktai išduoti 2012 m. liepos mėnesį.

Lyginamai analizei atlikti buvo pasirinkti būtent šie aukščiau aprašyti keturi projektai, finansuojami pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“, kadangi visų keturių projektų apimtyse objektų kategorijos yra tos pačios, t.y. šiuose projektuose yra uždaromi sąvartynai arba sutvarkomi šiuokšlynai, statomos kompostavimo aikštelės bei didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės. Kiti projektai, finansuojami pagal tą pačią priemonę, nebuvo analizuojami, kadangi šių projektų apimtyse objektų kategorijos skirtingos, t.y. uždaromi tik sąvartynai, tačiau nebuvo statomos aikštelės; statomos tik kompostavimo aikštelės ir uždaromi sąvartynai, bet nestatomos didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės ir panašiai.

Nagrinėjamų atliekų tvarkymo projektų objektų kategorijos ir šių objektų skaičius pateikiamas 3 lentelėje:

3 lentelė. Analizuojami atliekų tvarkymo projektai pagal objektų kategorijas

Projekto pavadinimas	Sąvartynų uždarymas/ šiuokšlynų sutvarkymas(vnt.)	Kompostavimo aikštelių statyba (vnt.)	Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių statyba (vnt.)
Marijampolės apskrities senų sąvartynų uždarymas, kompostavimo aikštelių įrengimas	12	5	0
Telšių regiono kompostavimo aikštelių įrengimas, Dargių sąvartyno uždarymas	1	3	0
Klaipėdos regiono senų sąvartynų uždarymas, didelių gabaritų atliekų surinkimo bei kompostavimo aikštelių įrengimas	1	7	10
Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiuokšlynų uždarymas	10	4	0

Visų keturių analizuojamų projektų finansavimo laikotarpiai yra 2 metai ir 8 mėnesiai. Lyginant statybos darbų sutarčių pasirašymo datų laikotarpius, Telšių regiono atliekų tvarkymo projekto kompostavimo aikštelių bei Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo projekto Šilutės raj. Rumšų sąvartyno uždarymo (rekultivavimo) sutartis buvo pasirašytos dar prieš pasirašant šių

dviejų projektų finansavimo ir administravimo sutartis. Kitos šių projektų darbų sutartys buvo pasirašytos po finansavimo ir administravimo sutarčių pasirašymo. Projekto įgyvendinimo bei finansavimo laikotarpis pradedamas skaičiuoti nuo finansavimo ir administravimo sutarties pasirašymo, todėl atlikus pirkimus bei pasirašius darbų sutartis iki finansavimo ir administravimo sutarties pasirašymo, rizika, kad projektas bus neįgyvendintas laiku, sumažėja.

Utenos regiono atliekų tvarkymo projekto rangos sutartis buvo pasirašyta praėjus pusmečiui nuo finansavimo ir administravimo sutarties pasirašymo. Šios rangos sutarties apimtyse buvo numatyta tiek šiukšlynų uždarymo, tiek kompostavimo aikštelių statybos darbai, o nagrinėjamuose kituose trijuose projektuose objektai buvo atskirti ir buvo pasirašyta po dvi atskiras sutartis kiekvienai objektų kategorijai. Utenos regiono atliekų projekte darbai buvo atlikti per 16 mėnesių nuo rangos sutarties pasirašymo (viena rangos sutartis). Marijampolės regiono atliekų projekte darbai buvo atlikti per 19 mėnesių skaičiuojant nuo pirmos rangos sutarties pasirašymo iki paskutinės rangos sutarties pabaigos datos (dvi rangos sutartys). Telšių regiono atliekų projekte darbai yra iki šiol vykdomi, iki šios dienos darbai atliekami 15 mėnesių skaičiuojant nuo pirmos rangos sutarties pasirašymo (dvi rangos sutartys). Klaipėdos regiono atliekų projekte darbai taip pat iki šiol vykdomi, iki šios dienos darbai atliekami 28 mėnesius skaičiuojant nuo pirmos rangos sutarties pasirašymo (dvi rangos sutartys).

Išanalizavus gautus duomenis, galima daryti išvadą, kad Utenos regione atliekų tvarkymo infrastruktūra vykdoma sparčiausiai iš visų analizuojamų projektų, tačiau būtina atkreipti dėmesį ir į tai, kad:

- Utenos regione buvo statoma mažiau objektų negu nagrinėjamuose Marijampolės, Klaipėdos regionų atliekų projektuose (išskyrus Telšių atliekų projektą, kuriame buvo statomi 4 objektai).
- Pasirašius po dvi atskiras rangos sutartis Telšių, Marijampolės bei Klaipėdos atliekų tvarkymo projektuose darbai šiuose projektuose turėtų vykti sparčiau negu pasirašius vieną sutartį visiems objektams (kaip buvo atlikta Utenos regiono projekte), kadangi pačių objektų skaičius yra padalinamas į dvi dalis ir šiuos objektus stato dvi statybos įmonės.

4.4. 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ įgyvendinimo analizė

Projektas „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ finansuojamas pagal 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonės Nr. VP3-3.2-AM-01-V „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklą „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros

plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“. Lietuvoje praktiškai nėra išvystyta biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistema. ES yra nustačiusi užduotis atliekų tvarkymo srityje, kurias privaloma vykdyti. Šios užduotys buvo perkeltos į Valstybinį strateginį atliekų tvarkymo planą, kuriame taip pat nustatyta savivaldybių atsakomybė reglamentuoti, sukurti ir administruoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemas. Šio projekto tikslas – sukurti Utenos regione komunalinių biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą, kuri leistų užtikrinti Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nustatytas užduotis, t. y. iki 2013 m. sąvartynuose šalinti ne daugiau kaip 50 proc. 2000 m. biologiškai skaidžių atliekų, o iki 2020 m. sąvartynuose šalinti ne daugiau kaip 35 proc. 2000 m. biologiškai skaidžių atliekų bei iki 2013 m. perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau 50 proc. visų komunalinių atliekų. Šiuo metu Utenos regione atskirai surenkamos ir tvarkomos tik žaliosios atliekos (2 proc.), stambiagabaritės atliekos, antrinių žaliavų atskiras surinkimas siekia tik 3 proc., likusios atliekos šalinamos Utenos regioniniame sąvartyne⁵¹. Biologiškai skaidžių atliekų atskyrimas iš komunalinių atliekų srauto sumažintų šiltnamio dujų išmetimus ir taip prisidėtų prie Kioto protokolo bei atitinkamų ES teisės aktų įgyvendinimo.

Projekto metu numatoma sukurti 45200 t pajėgumo komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūrą: mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginių su anaerobiniu pūdymu Mockėnų sąvartyno teritorijoje įrengimas. Apdorojant mišrias komunalines atliekas mechaninio apdorojimo įrenginiuose būtų išgaunamos antrinės žaliavos (popierius, plastikai, metalas), vertingos medžiagos (medienos atliekos, smulki elektros ir elektronikos įranga ir kt.) bei degi frakcija. Apdorojant biologiškai skaidžias atliekas anaerobiniu būdu būtų išgaunamos biodujos, kurios būtų naudojamos elektros gamybai. Numatoma, kad po mechaninio ir biologinio apdorojimo, sąvartyne būtų šalinama tik iki 30 proc. susidariusių mišrių atliekų⁵².

Projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ finansavimo ir administravimo sutartis tarp URATC (projekto vykdytojo) ir APVA (įgyvendinančiosios institucijos) pasirašyta 2010 m. gruodžio 30 d., projekto finansavimo laikotarpis pagal šiuo metu galiojančią projekto finansavimo ir administravimo sutartį yra numatytas iki 2014 m. vasario 28 d. Tačiau pagal projektų finansavimo sąlygų aprašą, projekto veiklos gali būti pratęstos, tačiau ne vėliau kaip iki 2015 m. rugsėjo 30 d.⁵³ 2010 m. liepos 7 d. pasirašius paslaugų teikimo sutartį su UAB „AF-Enprima“ parengta galimybių studija, pateikta paraiška ES finansavimui gauti,

---

⁵¹ Paraiškos dėl projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ finansavimo bendroji (A) dalis. Utena, 2010. P.5.

⁵² Ten pat.

⁵³ LR aplinkos ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. D1-192 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. D1-248 „Dėl priemonės „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo pakeitimo// Valstybės žinios. 2012, Nr. 30-1413.

atlikta atrankos procedūra poveikio aplinkai vertinimui bei parengti ir su įgyvendinančiąja institucija suderinti pirkimo dokumentai rangovo parinkimui. Tačiau iki šios dienos projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ infrastruktūra nepradėta statyti. Šiuo projektu planuojami mechaninio biologinio apdorojimo įrenginių statybos darbai nepradėti, šiuo metu dar vykdomas pirkimas darbams atlikti.

Vadovaujantis atliekų tvarkymo hierarchija ir siekiant atliekų prevencijos (t. y. sumažinti susidarantių komunalinių atliekų srautus) bei atsižvelgiant į tai, kad ne visi atliekų turėtojai turės galimybę vežti žaliąsias atliekas į kompostavimo aikšteles, į Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūros projekto apimtis buvo įtrauktas kompostavimui reikalingų priemonių (dėžių) įsigijimas. Šios dėžės bus perduodamos neatlygintinai naudotis gyventojams, turintiems individualius namus mieste. Iš tų gyventojų, kurie neturi galimybių savo namų ūkiuose kompostuoti žaliąsias atliekas ir naudoti kompostą, šios atliekos bus surenkamos apvažiavimo būdu⁵⁴. Pirkimas dėl šių paslaugų pirkimo buvo nutrauktas, kadangi APVA (įgyvendinančioji institucija), kuri peržiūri URATC (perkančiosios organizacijos) įvykdytų pirkimo pasiūlymų vertinimą, nustatė pažeidimus vykdant pirkimą ir pirkimas buvo nutrauktas. Iki šios dienos kompostavimui reikalingų priemonių (dėžių) įsigijimo pakartotinis pirkimas nebuvo atliktas.

Projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ įgyvendinimas vyksta per lėtai, todėl kyla grėsmė, kad šis projektas nebus įgyvendintas laiku. Apskritai Lietuvoje šios biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimas stringa. Iš viso Lietuvoje pagal veiklą „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ yra įgyvendinama 10 projektų kiekviename Lietuvos regione. Per du metus nuo projektų finansavimo ir administravimo sutarčių pasirašymo nebuvo pasirašyta nei viena rangos sutartis. Kyla grėsmė, kad laiku neįgyvendinus projekto, Lietuva gali neįvykdyti ES nustatytų atliekų tvarkymo užduočių.

Galima paanalizuoti, kokios buvo padarytos klaidos, kad stringa ne tik projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ įgyvendinimas, bet ir kitų veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektų įgyvendinimas.

Pasak APVA eksperto Nr. 2, viena ir priežasčių, įtakojusių projektų įgyvendinimą - „*vėlai patvirtintos finansavimo sąlygų aprašo ir finansavimo strategijos*“. Pagal 2007-2013 m.

---

⁵⁴ Paraiškos dėl projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ finansavimo bendroji (B) dalis. Utena, 2010. P.17.

Sanglaudos skatinimo veiksnių programos VP3-3.2-AM-01-V „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ priemonės Nr. VP3-3.2-AM-01-V „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektų finansavimo sąlygų aprašas⁵⁵, skirtas pareiškėjams, numatantiems teikti paraiškas projektų finansavimui gauti, buvo patvirtintas tik 2010 m. kovo 29 d. Nors pačios priemonės „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašas buvo patvirtintas jau 2008 m. rugpjūčio 27 d.

APVA ekspertas Nr. 2 atkreipė dėmesį, kad projektų įgyvendinimą taip pat įtakojo: „*per trumpas terminas skirtas galimybių studijos ir paraiškos parengimui bei iš LR AM detalių nurodymų dėl galimybių studijos turinio nebuvimo*“. LR aplinkos ministro 2010 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. D1-261⁵⁶ patvirtintas aukščiau nurodytos priemonės veiklos projektų sąrašas, kuriame pateikta informacija apie numatomus finansuoti projektus: projekto pavadinimas, pareiškėjas, projekto tikslai bei numatomi rezultatai, preliminari projekto vertė, projekto veiklų įgyvendinimo trukmė, paraiškos dėl projekto finansavimo pateikimo įgyvendinančiajai institucijai (APVA) pateikimo data. Šiame sąrašė paraiškų pateikimo data buvo numatyta 2010 m. rugsėjo 15 d., t. y. praėjus beveik pusei metų šio sąrašo paskelbimo. Veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektų finansavimo sąlygų apraše vienas iš reikalavimų, kurį turi atitikti pareiškėjas, teikiantis paraišką dėl projekto - kartu su projekto paraiška turi būti pateikta institucinė investicijų projekto įgyvendinimo galimybių studija. Apibendrinus išanalizuotą informaciją, matyti, kad visi pareiškėjai, kurie teikė paraiškas dėl biologiškai skaidžių atliekų plėtros projektų finansavimo ES fondų ir nuosavomis lėšomis, susidūrė su problema, kaip per mažiau kaip pusmetį parengti projekto kokybišką galimybių studiją, kurioje nagrinėjamos alternatyvos dėl biologiškai skaidžių įrenginių parinkimo. Prieš tai reikėjo atlikti pirkimo procedūras dėl šių paslaugų tiekimo bei parengti paraišką dėl projekto. LR AM taip pat neteikė jokių rekomendacijų dėl galimybių studijų turinio. Dėl to projektų galimybių studijų ir paraiškos turėjo nemažai trūkumų bei kai kurie sprendimai buvo atlikti skubotai ir turėjo neigiamos įtakos tolimesniam biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimui.

---

⁵⁵ LR aplinkos ministro 2010 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. D1-248 „Dėl priemonės „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo// Valstybės žinios. 2010, Nr. 45-2184.

⁵⁶ LR aplinkos ministro 2010 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. D1-261 „Dėl priemonės „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ valstybės projektų sąrašo Nr. 02 patvirtinimo//Valstybės žinios. 2010, Nr. 45-2186.

Projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ apimtyse numatytų mechaninio biologinio apdorojimo įrenginių statybos darbų pirkimo procedūrų metu iš konkurso dalyvių buvo gauta daug paklausimų ir pretenzijų. Pasak APVA eksperto Nr. 2, *„šios pretenzijos ir paklausimai buvo gauti dėl netinkamai parengtų statybos darbų pirkimo dokumentų, kadangi pirkimo dokumentai buvo parengti su pertekliniais reikalavimais konkurso dalyviams“*. Didelę įtaka pirkimų procedūrų vykdymui, APVA eksperto Nr. 1 nuomone, daro *„pirkimo dokumentų rengėjų ir projekto vykdytojų patirties stoka vykdant tokio pobūdžio projektų pirkimus“*. Galima daryti išvadą, kad Utenos regiono infrastruktūros statybos pirkimo dokumentai buvo parengti skubotai, o konsultantai ir projektų vykdytojai neturėjo pakankamos patirties rengiant tokio pobūdžio pirkimo dokumentus, dėl to buvo gauta daug užklausimų ir teko nutraukti pirkimo procedūras, koreguoti pirkimo dokumentus ir vykdyti pakartotines pirkimo procedūras.

Vertinant konsultantų ir Rangovų darbą, įgyvendinant projektus Utenos regione, APVA ekspertas Nr. 2 pateikė pasiūlymą dėl projektų įgyvendinimo: *„perkant darbus bei paslaugas viešųjų pirkimų būdu, vertinant pasiūlymus pagal mažiausią kainą visada išlieka rizika, kad tiekėjas nebus pakankamai pajėgus įgyvendinti jam skirtas užduotis, paslaugas, darbus. Labai svarbu atsakingai, tačiau nepažeidžiant Viešųjų pirkimų įstatymo principų parengti konkursų sąlygas, numatant konkurencingus kvalifikacinius reikalavimus, o ypač sudėtingus rangos darbus pirkti pagal ekonominio naudingumo principą, siekiant, kad tiekėjo paslaugos ar rangovo darbai būtų atliekami profesionaliai, operatyviai ir atsakingai. Neretai dėl patirties stokos, turėtų būti remiamasi užsienio kompanijų patirtimi bei ištekliais. Taip pat, įgyvendinančios institucijos turėtų organizuoti mokymus konsultacinėms įmonėms, administruojančioms projektus. Na, o visų svarbiausia yra abipusis, tiek užsakovo, tiek tiekėjo atsakingas požiūris į darbą“*.

Išanalizavus informaciją, daroma išvada, kad vykdant Utenos ir kitų regionų biologiškai skaidžių atliekų projektų įgyvendinimą, padaryta nemažai klaidų: laiku neparengtas projektų finansavimo sąlygų aprašas, skirtas per trumpas terminas galimybių studijos ir paraiškos parengimui, dėl to šie dokumentai buvo parengti netinkamai ir skubotai ir tai turėjo neigiamos įtakos įgyvendinant projektą. Utenos regiono projekto pirkimo dokumentuose buvo pateikti pertekliniai reikalavimai konkurso dalyviams, dėl to buvo gauta užklausimų ir skundų iš konkurso dalyvių ir teko nutraukti pirkimo procedūras ir pakoregavus pirkimo dokumentus iš naujo vykdyti pirkimą.

4.5. Utenos regione susidarančių komunalinių atliekų srautai

URATC duomenimis, 6 regioninėse atliekų priėmimo ir laikino saugojimo (didelių gabaritų ir pavojingų atliekų) aikštelėse 2011 m. buvo priimta 2112,65 tonos atliekų, sutvarkyta 2083,25 tonų atliekų⁵⁷. UAB Utenos komunalininko duomenimis, Utenoje, Rašės g. esančioje didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelėje buvo priimta ir perduota tolimesniam tvarkymui 1033,56 tonų atliekų.

2011 metais Utenos regione veikė dvi žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės: Mockėnų k. Utenos sen., Utenos raj. ir Karlų k. Visagino m. Šiose aikštelėse 2011 m. buvo priimta 1553,4 tonos atliekų⁵⁸. Atliekos aikštelėse kompostuojamos apie 2 metus. Pagamintą kompostą perka įmonės, ūkininkai.

Vadovaujantis Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento duomenimis, komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančiose atliekų tvarkymo sistemose 2011 m. susidarė 4844 tonos antrinių žaliavų bei kitų specifinių atliekų. LR aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. D1-232 patvirtintose savivaldybės organizuojamą komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančių atliekų surinkimo sistemų diegimo sąlygų derinimo su savivaldybėmis taisyklėse aprašyta, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildanti atliekų surinkimo sistema tai „Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytoms gaminių ir (ar) pakuočių atliekų tvarkymo užduotims įvykdyti, gamintojų, importuotojų, jų įsteigtų organizacijų ar atliekas tvarkančių įmonių, kurioms gamintojai ir importuotojai sutartiniais pagrindais paveda tvarkyti gaminių ir (ar) pakuočių atliekas, diegiama ar įdiegta gaminių ir (ar) pakuotės atliekų surinkimo iš komunalinių atliekų srauto sistema“⁵⁹. Iš viso Utenos apskrityje veikia 15 papildančių atliekų surinkimo sistemų (Anykščių raj. - 2; Ignalinos raj. – 2; Molėtų raj. - 0; Utenos mieste ir raj. - 5; Visagino m.- 2; Zarasų raj. – 4).

Į Utenos regioninę sąvartyną Mockėnų km. 2011 m. pateko 43152,45 tonų komunalinių atliekų.⁶⁰ 2010 m. buvo pasirašyta sutartis su UAB „Ekobazė“ dėl antrinių žaliavų išskyrimo iš mišrių komunalinių atliekų srauto naudojant rūšiavimo liniją Utenos regioniniame sąvartyne. 4 lentelėje pateikiami šios rūšiavimo linijos projektiniai pajėgimai. Lentelėje matyti, kad didžiausias antrinių žaliavų kiekis, kurį gali išrūšiuoti rūšiavimo linija yra 9210 tonų per metus. Sąvartyno rūšiavimo linijoje dirba 18 darbuotojų – 16 rūšiuotojų ir 2 operatoriai. Darbas

⁵⁷ URATC atliekų tvarkymo Utenos regione 2011 m. veiklos ataskaita// http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-11.

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ LR aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-232 „Dėl savivaldybės organizuojamą komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančių atliekų surinkimo sistemų diegimo sąlygų derinimo su savivaldybėmis taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 57 -2041.

⁶⁰ Ten pat.

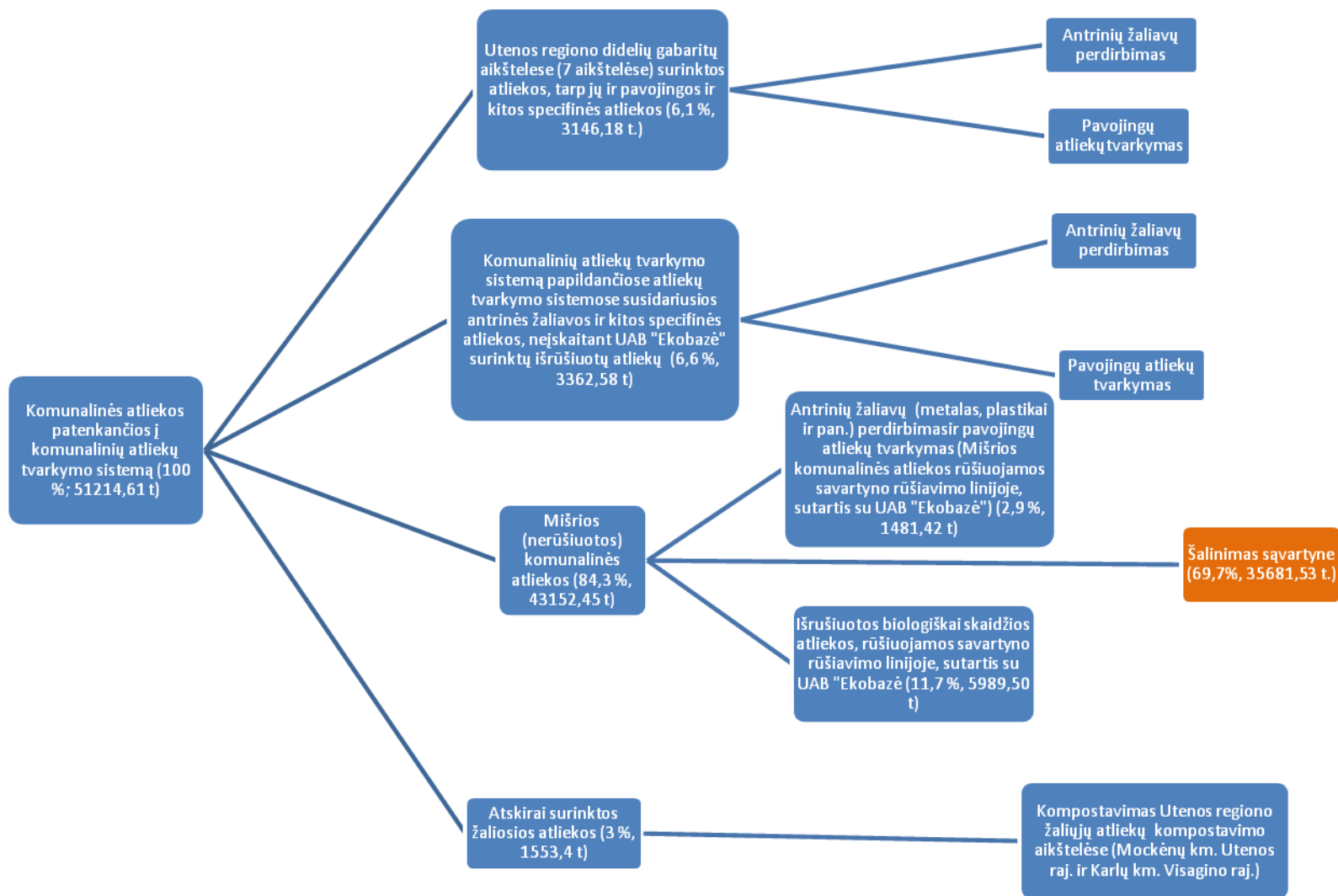
organizuojamas dviem pamainomis. Per 2011 metus UAB „Ekobazė“ iš bendro srauto perrūšiavo 16335,9 tonų mišrių komunalinių atliekų, iš šio srauto susidarė geros kokybės antrinių žaliavų - 1481,42 tonų, biologiškai skaidžių atliekų – 5989,50 tonų. Įmonės surinktos antrinės žaliavos, tokios kaip plastikas, popierius, stiklas, medinės ir metalinės pakuotės parduodamos Lietuvoje ir užsienyje. Iš bendro mišrių komunalinių atliekų srauto atskirtos biologiškai skaidrios atliekos yra kompostuojamos šalia sąvartyno esančioje žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėje, o sukompostuotos naudojamos Utenos regioninio sąvartyno kaupui dengti. Likusios po rūšiavimo komunalinės atliekos patenka atgal į sąvartyną. 2011 metais iš viso išrūšiuoto mišraus komunalinių atliekų kiekio (16335,9 tonų) atgal į sąvartyną pateko 55 proc. viso paimto atliekų kiekio.

4 lentelė. Rūšiavimo linijos pajėgumai⁶¹

Pavadinimas	Mato vnt., t, m ³ , vnt. ir kt./m.	Projektinis pajėgumas
1	2	3
Stiklo atliekos	t/m	1650
Metalo atliekos	t/m	200
Popieriaus ir kartono atliekos	t/m	5500
Plastiko atliekos	t/m	1330
Bioskaidžios atliekos	t/m	105
Tekstilės atliekos	t/m	20
Medžio atliekos	t/m	155
Mišrios pakuotės	t/m	150
Smulkios elektros ir elektronikos atliekos	t/m	100
Viso:	t/m	9210

Išanalizavus pateiktą informaciją, sudaryta atliekų srautų diagrama, kurioje pateikiamas 2011 metais Utenos regione susidariusių komunalinių atliekų kiekis, kiek šių atliekų buvo perdirbta ar kitaip panaudota ir kiek šių atliekų pateko į regioninį sąvartyną, bei pateikiama atliekų srautų kiekių procento dalis nuo bendro komunalinių atliekų kiekio (51214,61 t), patenkančio į komunalinių atliekų tvarkymo sistemą Utenos regione (žr. 4 pav.).

⁶¹ Mišrių nerūšiuotų komunalinių atliekų rūšiavimo linijos Utenos regioniniame sąvartyne taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas Nr. 300835462. 2010. P. 7.

4 pav. Utenos regione susidariusių komunalinių atliekų srautų diagrama, 2011 m.

Utenos regione žaliųjų atliekų kiekis surinktas kompostavimo aikštelėse 2011 metais sudarė 3 proc., didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelėse ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančiose atliekų tvarkymo sistemose susidariusių antrinių žaliavų ir pavojingų bendras atliekų kiekis 2011 metais sudarė 12,7 proc. nuo bendro komunalinio atliekų kiekio Utenos regione. Mišrios komunalinės atliekos, kurios buvo šalinamos sąvartyne 2011 m. sudarė 84,3 proc., tačiau sąvartyne esančioje rūšiavimo linijoje 2011 metais išrūšiuota 14,6 proc. antrinių žaliavų bei biologiškai skaidžių atliekų. Iš viso 2011 metais sąvartyne pašalintos ir netvarkytos mišrios komunalinės atliekos sudaro 69,7 proc. nuo bendro komunalinių atliekų kiekio patenkančio į komunalinių atliekų tvarkymo sistemą Utenos regione. Akivaizdu, kad didelė dalis mišrių komunalinių atliekų patenka į Utenos regioninę sąvartyną, todėl būtini sprendimai, kurie padėtų mažinti šalinamą atliekų kiekį sąvartyne. Magistro baigiamojo darbo 4.6 dalyje nagrinėjamas esamos atliekų tvarkymo infrastruktūros efektyvumas bei nagrinėjama planuojama diegti infrastruktūra bei pasiūlyti sprendimai, kurie padės sumažinti mišrių komunalinių atliekų šalinimo kiekį sąvartyne.

4.6. Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros naudojimo efektyvumas

4.6.1. Didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelių naudojimo efektyvumas

Utenos regione įrengtos 7 didelių gabaritų ir pavojingų atliekų (atliekų priėmimo ir laikino saugojimo) surinkimo aikštelės. Šiose aikštelėse surenkamos antrinės žaliavos, buitiniai prietaisai ir įrengimai, padangos, pavojingos buitinės, statybos ir griovimo atliekos. Visose Utenos regiono savivaldybėse veikia po vieną aikštelę, išskyrus Utenos rajoną, kuriame pastatytos dvi aikštelės. Visos aikštelės, išskyrus Utenoje, Rašės g. esančią aikštelę, buvo įrengtos ES ir LR biudžeto lėšomis ir šių aikštelių operatorius yra URATC. Šios aikštelės pradėtos eksploatuoti 2007 m. – 2008 m. Didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelė esanti Utenoje, Rašės g. buvo įrengta Utenos rajono savivaldybės lėšomis, aikštelės operatorius yra UAB „Utenos komunalininkas“, ši įmonė taip pat teikia komunalinių atliekų surinkimo paslaugas Utenos rajone. Šių aikštelių adresai, eksploatacijos pradžios data ir maksimalūs metiniai pajėgumai pateikti 4 priede.

Didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelės Utenos regione buvo įrengtos vadovaujantis Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano 98.3 punktu: iki 2009 metų užtikrinti, kad būtų įrengta ne mažiau kaip viena didelių gabaritų atliekų (baldu, statybos ir griovimo, elektros ir elektroninės įrangos atliekų, naudotų padangų, pavojingų buitinių atliekų, antrinių žaliavų, biologiškai skaidžių atliekų) surinkimo aikštelė 50000 gyventojų, tačiau ne mažiau kaip viena

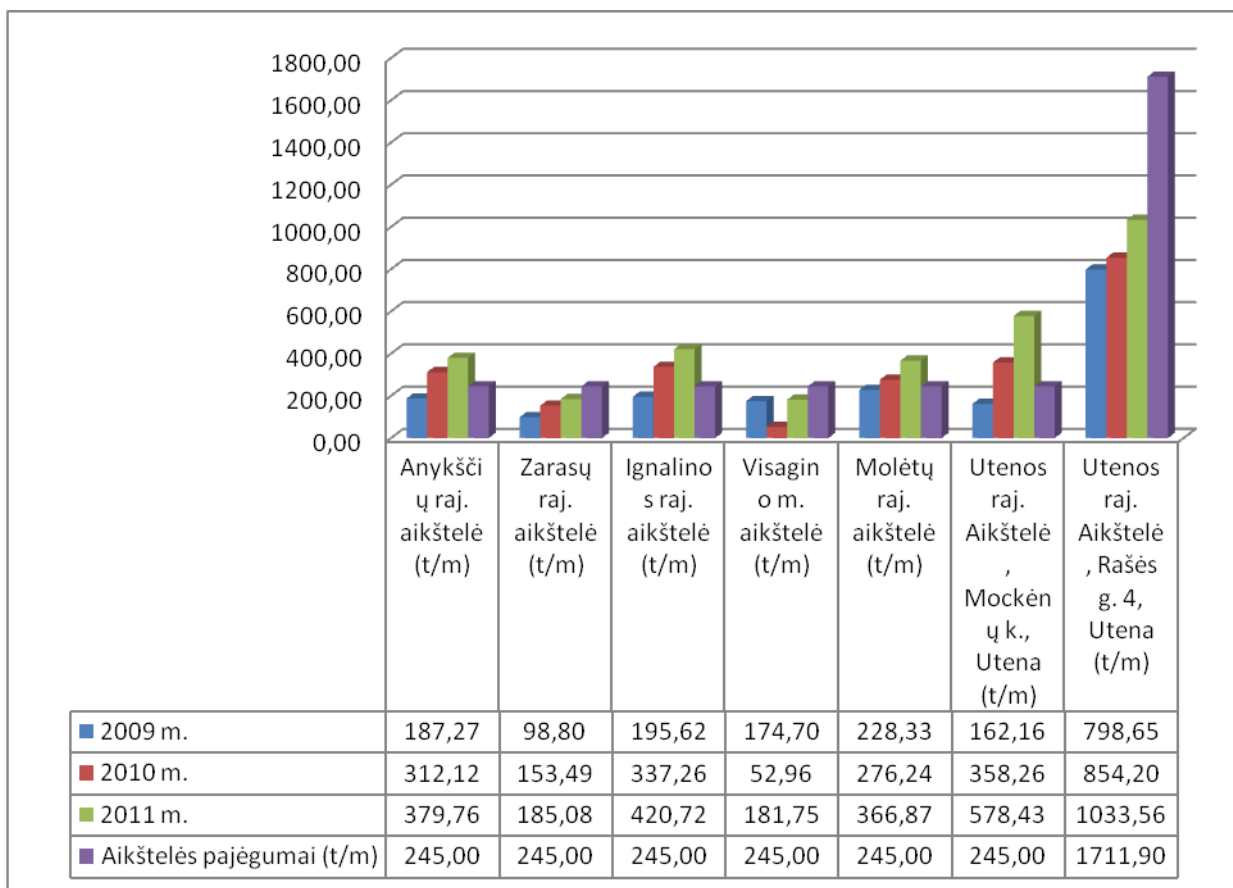
tokia aikštelė savivaldybės teritorijoje⁶². Atsižvelgiant į tai, kad visose šešiose Utenos savivaldybėse yra įrengta po vieną aikštelę (išskyrus Utenos rajoną, kuriame įrengtos dvi aikštelės) bei visose šešiose savivaldybėse gyventojų skaičius neviršija 50.000 gyventojų (žr. 4 priedą) daroma išvada, kad Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano užduoties dalis Utenos regiono atliekų aikštelėms yra įvykdyta.

Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano 98.3 punkte išdėstyta kita užduoties dalis, kuria vadovaujantis, Utenos regiono savivaldybių gyventojams atstumas iki didelių gabaritų aikštelių turi būti ne daugiau kaip 10 kilometrų⁶³. Šioje magistro baigiamojo darbo dalyje atlikta analizė, kurios metu nustatyta, ar šios aikštelės atitinka minėtame plane išdėstytą reikalavimą. Taip pat lyginant atliekų susidarymo kiekius 2009-2011 metais, vertinama, ar Utenos regione esančios didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelės optimaliai naudojamos. Kaip matyti 5 paveikslėlyje iš pateiktos diagramos visose septyniose regiono aikštelėse surinkti specifinių atliekų kiekiai nuolat didėja. O lyginant susidariusį atliekų kiekį su aikštelių pajėgumais, 6 aikštelių (kurių operatorius yra URATC) susidarę kiekiai viršija aikštelių pajėgumus. Prieš pradėdant vykdyti aikštelių statybos darbus, buvo apskaičiuoti aikštelių pajėgumai pagal šių aikštelių plotus. Šie pajėgumai taip pat pateikti aikštelių taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimuose. Tačiau aikštelių pajėgumus galima keisti pagal poreikį, t. y. nustatant dažnesnį konteinerių, esančių aikštelėse ir į kuriuos atliekos surenkamos, tuštinimo grafiką. Iš šių konteinerių surinktos atliekos perduodamos tolimesniam tvarkymui. Aikštelėse nuolat didėjantys atliekų kiekiai, sąlygoja ieškoti naujų sprendimų, kaip būtų galima plėsti šios atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūrą.

---

⁶² LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.

⁶³ Ten pat.

5 pav. Utenos regiono didelių gabaritų atliekų ir pavojingų atliekų aikštelėse susidaręs atliekų kiekis 2009-2011 metais ir aikštelių metiniai pajėgumai⁶⁴

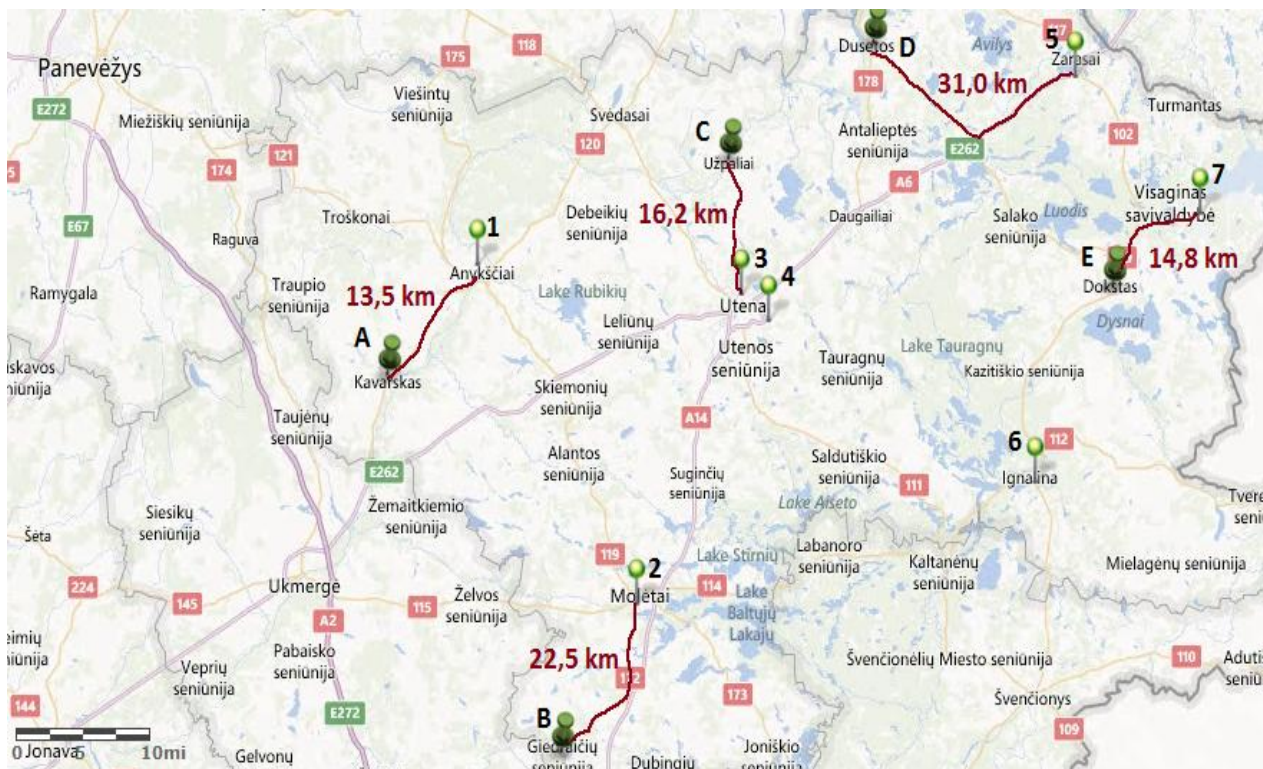
Utenos regiono atliekų tvarkymo plane pateiktos ilgalaikės strateginės programos 2012-2018 m. priemonės. Viena iš šių priemonių yra atliekų priėmimo ir laikino saugojimo (didelių gabaritų ir pavojingų atliekų) aikštelių plėtra, įrengiant po vieną tokią aikštelę kiekvienoje Utenos rajonų seniūnijoje 2014-2016 metais⁶⁵. 6 paveikslėlyje pateiktas Utenos regiono žemėlapis su pastatytų aikštelių išdėstymu, taip pat pažymėti didžiausi pagal gyventojų skaičių Utenos regionų savivaldybių miestai/miesteliai bei sužymėti artimiausi keliai bei atstumai nuo šių miestų/miestelių iki artimiausios pastatytos didelių gabaritų atliekų ir pavojingų atliekų aikštelės. 5 lentelėje pateiktos Utenos rajono savivaldybės, pagal gyventojų skaičių didžiausi savivaldybių miestai/miesteliai, parašytas gyventojų skaičius miestuose/miesteliuose ir atstumai nuo šių miestų/miestelių iki aikštelių. Visagino m. savivaldybė neanalizuojama, kadangi šią savivaldybę sudaro tik vienas miestas – Visaginas, ir šiame mieste jau yra pastatyta aikštelė. Iš

⁶⁴ Sudaryta, vadovaujantis URATC pateiktais duomenimis ir vadovaujantis Utenos regiono 2011 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-14. Taip pat vadovaujantis Utenos regiono 2010 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=12&lang=lt [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-14.

⁶⁵ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 76.

žemėlapyje (žr. 6 pav.) ir lentelėje (žr. 5 lentelę) pateiktos informacijos, matome, kad atstumai nuo pateiktų miestų/miestelių iki artimiausios aikštelės yra didesni negu 10 kilometrų, daroma išvada, kad Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano 98.3 nurodyta užduoties dalis, kad atstumai nuo gyvenviečių iki aikštelių turi būti ne daugiau negu 10 kilometrų, Utenos regione neįvykdyta.

6 pav. Utenos regiono pastatytos (1 - 7) ir siūlomos statyti (A – E) didelių gabaritų atliekų aikštelės

5 lentelė. Pagal gyventojų skaičių didžiausių Utenos regiono savivaldybės miestų/miestelių duomenys⁶⁶

Savivaldybė	Pagal gyventojų skaičių didžiausias savivaldybės miestas/miestelis	Gyventojų skaičius mieste/miestelyje	Atstumas nuo miesto/miestelio iki artimiausios didelių gabaritų atliekų ir pavojingų atliekų surinkimo aikštelės
Anykščių raj.	Kavarskas	669	13,5 km
Ignalinos raj.	Dūkštas	894	14,8 km
Molėtų raj.	Giedraičiai	770	22,5 km
Utenos raj.	Užpaliai	877	16,2 km
Zarasų raj.	Dusetos	722	31,0 km

⁶⁶ Gyventojų skaičius pateiktas vadovaujantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis už 2011 metus.

Vertinant tai, kad savivaldybėse didėja didelių gabaritų ir pavojingų atliekų surinkimas, siūloma Utenos regiono rajonų savivaldybėse įrengti po papildomą didelių gabaritų atliekų ir pavojingų atliekų aikštelę bent jau prie didesnių miestų ar miestelių. Siūlomų įrengti aikštelių koordinatės pateiktos žemėlapyje, kurios pažymėtos raidėmis nuo A iki E (žr. 6 pav.). Taip pat reiktų apsvarstyti galimybę šią atliekų tvarkymo infrastruktūrą statyti 2014–2020 m. ES paramos finansavimo laikotarpiu. Tokiu atveju, aikštelių statybos išlaidos būtų visiškai arba dalinai padengtos ES paramos lėšomis, o Utenos regiono savivaldybėms reiktų padengti tik šių aikštelių eksploatacinius kaštus. Keli apklausti ekspertai į klausimą, kokie galėtų būti Utenos regiono atliekų tvarkymo sektoriaus finansavimo prioritetai 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos paramos finansavimo laikotarpiu, atsakė, jog reiktų pastatyti dar po vieną papildomą didelių gabaritų aikštelę Utenos regiono savivaldybėse, motyvuodami tuo, kad gyventojai į aikštelės atveža vis daugiau didelių gabaritų atliekų ir, kad, pastačius daugiau tokių aikštelių, kitų miestelių gyventojams būtų patogiau vežti šias atliekas. URATC ekspertas taip pat pažymėjo, kad „*tokių aikštelių eksploataciniai kaštai būtų nedideli, kadangi aikštelėse dirbtų tik po vieną darbuotoją*“. Šiuo metu visose pastatytose didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelėse bei žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėse, kurių operatorius yra URATC, dirba taip pat po vieną darbuotoją, o didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelėje bei šalia esančioje žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėje (Mockėnų k., Utenos raj.) dirba tas pats vienas darbuotojas.

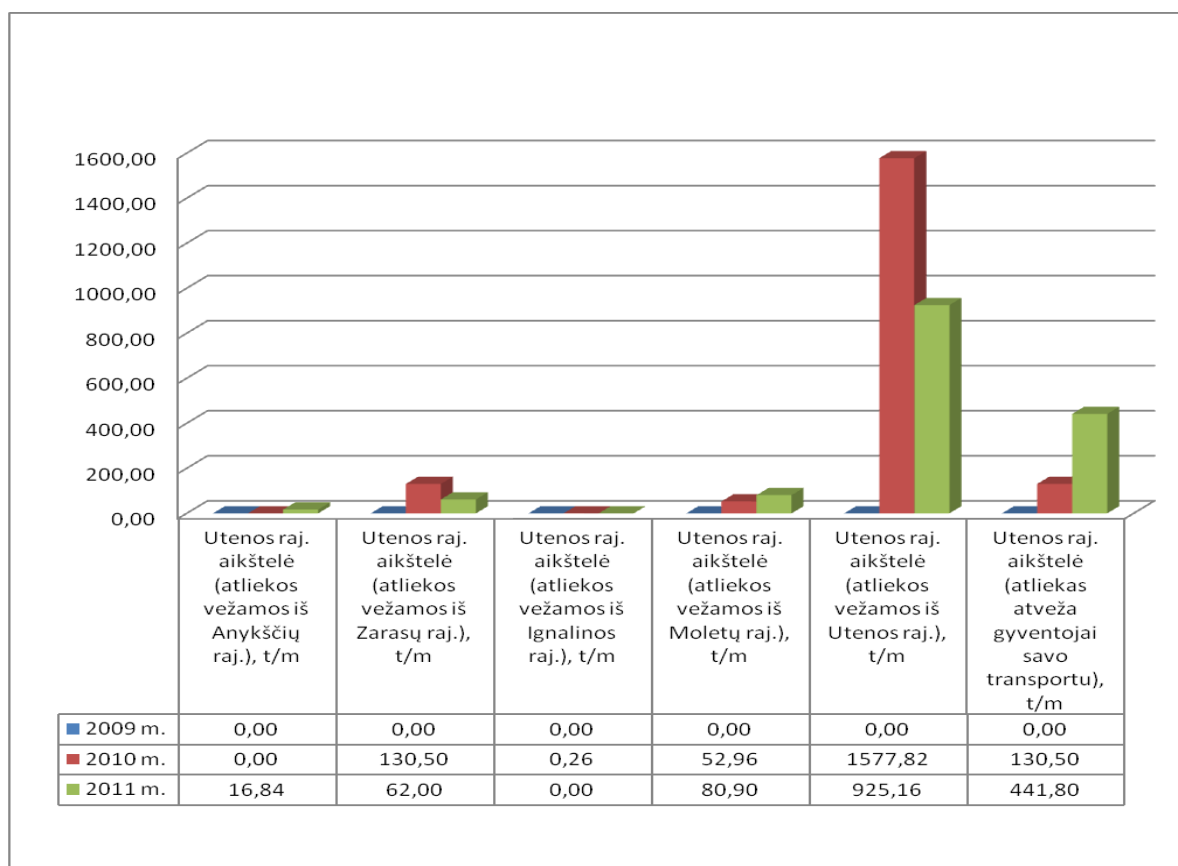
4.6.2. Regiono žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių naudojimo efektyvumas

Utenos regione nuo 2008 m. veikia dvi žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės – viena Utenos raj. Mockėnų km. šalia regioninio sąvartyno, o kita - Visagino m. Karlių km. Nuo 2012 m. rugpjūčio 7 d. Utenos regione pradėjo veikti dar keturios žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės, esančios Anykščių raj., Ignalinos raj., Molėtų raj. bei Zarasų raj. Iš įmonių ir gyventojų į aikšteles priimamos želdynų ir sodo atliekos, žolė, medžių lapai, medžio žievė, pjuvenos, drožlės, smulkios medžių ir krūmų šakos. Visos kompostavimo aikštelės įrengtos ES ir LR biudžeto lėšomis ir šių aikštelių operatorius yra URATC. Šių aikštelių adresai, eksploatacijos pradžios data, 2011 metais atvežtų atliekų kiekis aikštelėse ir maksimalūs metiniai pajėgumai pateikti 3 priede.

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane aprašytas reikalavimas dėl žaliųjų atliekų tvarkymo: savivaldybės, vykdydamos užduotį dėl biologiškai skaidžių atliekų šalinimo sąvartynuose kiekio mažinimo, turi taip organizuoti komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, kad žaliosios atliekos, t.y. parkų, sodų ir želdynų tvarkymo biologiškai skaidžios atliekos, būtų surenkamos ir apdorojamos kompostavimo įrenginiuose. Turi būti skatinamas ir individualus

„žaliųjų atliekų“ kompostavimas⁶⁷. Vadovaujantis šiuo reikalavimu, Utenos regione buvo įrengtos žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės.

Norint įvertinti 2008 metais pastatytų kompostavimo aikštelių naudojimo efektyvumą, reikėtų palyginti iš skirtingų Utenos regiono savivaldybių atvežamų kompostavimui atliekų kiekius 2009-2011 metais bei įvertinti, ar šios aikštelės optimaliai naudojamos. 2012 metais pastatytų kompostavimo aikštelių efektyvumą įvertinti nėra galimybės, nes jos neseniai pradėtos eksploatuoti. Kaip matyti 6 paveikslėlyje esančioje diagramoje, iš Ignalinos raj. į Utenos raj. aikštelę 2010 m. ir 2011 m. praktiškai nebuvo vežamos kompostavimo atliekos. Iš Anykščių raj. į Utenos raj. aikštelę 2010 m. taip pat nebuvo vežamos kompostavimo atliekos, o 2011 m. į aikštelę buvo atvežta jų labai nedaug. Daugiausia kompostavimo atliekų buvo atvežta iš Utenos raj., į šią aikštelę vežė ir gyventojai iš kitų Utenos regiono savivaldybių savo transportu. Vertinant pagal aikštelės pajėgumus (žr. 7 pav.), šalinamų žaliųjų atliekų kiekis aikštelėje galėtų būti šiek tiek didesnis, kad pasiektų aikštelės šalinamų atliekų metinį pajėgumą.

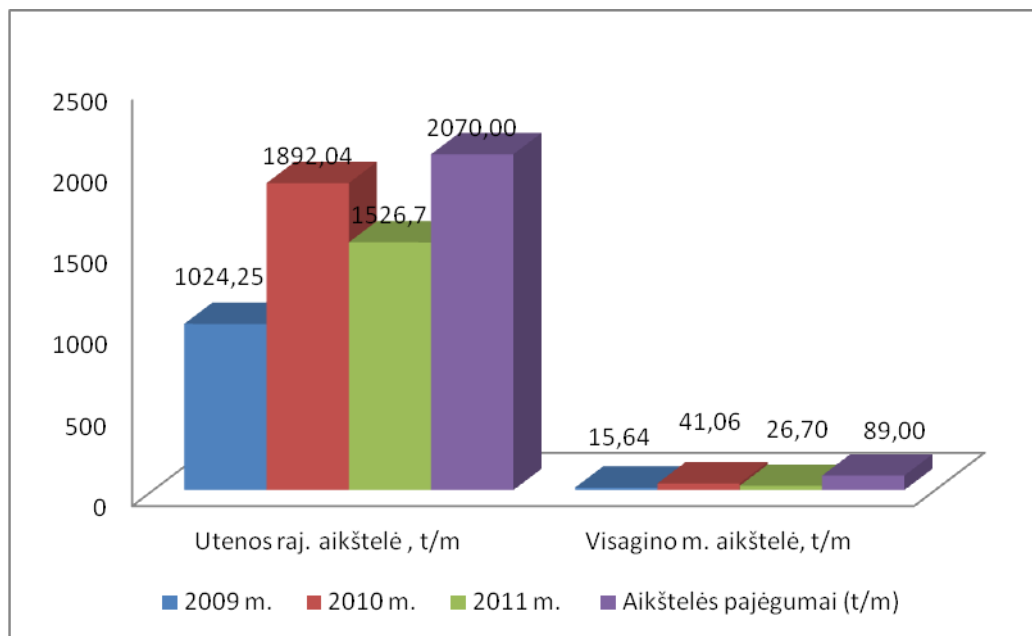

6 pav. Utenos raj. savivaldybės kompostavimo aikštelėje susidaręs atliekų kiekis 2009-2011 metais⁶⁸

⁶⁷ LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.

⁶⁸ Sudaryta, vadovaujantis URATC pateiktomis duomenimis ir Utenos regiono 2011 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf [interaktyvus] Prisijungimo laikas: 2012-11-14. Taip pat vadovaujantis Utenos regiono 2010 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą:

7 paveikslėlyje pateikti Visagino m. savivaldybės kompostavimo aikštelėje 2009-2011 m. surinktų atliekų kiekiai bei aikštelės metiniai pajėgumai. Susidariusių atliekų kiekiai Visagino kompostavimo aikštelėje nėra labai dideli. Visagino miesto savivaldybėje beveik visi gyventojai gyvena mieste, labai maža dalis savivaldybės gyventojų gyvena už miesto ribų, dėl to šioje teritorijoje žaliosios atliekos susidaro daugiausiai tvarkant miesto parkus ir gatves.

7 pav. Utenos raj. ir Visagino m. savivaldybių kompostavimo aikštelėse susidaręs atliekų kiekis 2009-2011 metais bei metiniai pajėgumai⁶⁹

Utenos raj. savivaldybės ekspertas teigė, kad, norint padidinti žaliųjų atliekų kompostavimą ir siekiant, kad šios atliekos nepatektų į sąvartyną, „savivaldybės turi skatinti individualų kompostavimą tiems gyventojams, kurie turi individualius namus ar sodus. Savivaldybės turi teikti visą įmanomą informaciją apie galimus kompostavimo būdus „namų sąlygomis, bei aprūpinti gyventojus tam tikromis priemonėmis (talpos, dėžės), padėti jas įrengti, konsultuoti gyventojus“. Šiuo metu vykdomos kompostavimui reikalingų priemonių (dėžių) pirkimo procedūros, kurių metu bus nusipirkta 6000 vnt. tokių dėžių. Kaip jau buvo aprašyta magistro baigiamojo darbo 4.4 dalyje, kompostavimo dėžių pirkimas numatytas 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono

http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=12&lang=lt [interaktyvus] Prisijungimo laikas 2012-11-14.

⁶⁹ Sudaryta, vadovaujantis URATC pateiktais duomenimis ir Utenos regiono 2011 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf [interaktyvus] Prisijungimo laikas: 2012-11-14. Taip pat vadovaujantis Utenos regiono 2010 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=12&lang=lt [interaktyvus] Prisijungimo laikas: 2012-11-14.

komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ apimtyje. Kaip numatyta Utenos regiono atliekų tvarkymo plane (2008-2018 m.), savivaldybėms rekomenduojama parengti kompostavimo namų ūkyje taisyklės⁷⁰. Šios taisyklės galėtų būti išdalinamos gyventojams projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ viešinimo kampanijos metu.

Iš tų gyventojų, kurie neturi galimybių savo namų ūkiuose kompostuoti žaliąsias atliekas ir naudoti kompostą, žaliosios atliekos turi būti surenkamos apvažiavimo būdu. Utenos regione tik dvi savivaldybės vykdo žaliųjų atliekų surinkimą apvažiavimo būdu, tai Utenos ir Molėtų raj. savivaldybės. Anykščių, Ignalinos ir Zarasų raj. savivaldybių atstovai nurodė, kad šiose savivaldybėse žaliosios atliekos iš gyventojų nebuvo surenkamos apvažiavimo būdu, kadangi nebuvo pastatytos kompostavimo aikštelės šiose savivaldybėse. Savivaldybėse aikštelės buvo pastatytos šių metų vasarą, tačiau savivaldybės nespėjo suorganizuoti vežimo su atliekų surinkėjais, tačiau nuo kitų metų planuojama vykdyti žaliųjų atliekų surinkimą iš gyventojų apvažiavimo būdu.

Molėtuose raj. savivaldybės gyventojai žaliąsias kompostavimo atliekas palieka prie mišrių komunalinių atliekų konteinerių. Iš kur kompostavimo atliekos apvažiavimo būdu surenkamos specialiu atliekų surinkimui skirtu sunkvežimiu. Surinkimas vykdomas rugpjūčio – spalio mėnesiais, vieną kartą per savaitę, šias atliekas surenka UAB „Molėtų švara“. Ši įmonė taip pat vykdo mišrių komunalinių atliekų surinkimą, tačiau vykdant kompostavimo atliekų surinkimą apvažiavimo būdu surenkamos tik žaliosios atliekos, t.y. tuo pačiu sunkvežimiu nevežamos mišrios komunalinės atliekos. Utenos raj. savivaldybėje kompostavimo atliekų surinkimą apvažiavimo būdu vykdo UAB „Utenos komunalininkas“, ši įmonė taip pat vykdo mišrių komunalinių atliekų surinkimą bei didelių gabaritų ir pavojingų atliekų surinkimą apvažiavimo būdu Utenos raj. savivaldybėje. UAB „Utenos komunalininkas“ kompostavimo atliekų surinkimą iš gyventojų vykdo rugpjūčio - lapkričio mėnesiais, kada daugiausiai susidaro sodų ir želdynų priežiūros atliekų, tinkamų kompostavimui. UAB Utenos komunalininko duomenimis, apvažiavimo būdu Utenos raj. savivaldybėje 2010 m. surinkta 116 tonų, 2011 m. - 722 tonų, o 2012 m. jau surinkta 605 tonos žaliųjų atliekų. Šių atliekų surinkimai apvažiavimo būdu vykdomi kiekvienoje Utenos raj. seniūnijoje rugpjūčio – lapkričio mėnesiais, kartą per mėnesį (kiekvienoje seniūnijoje būna numatyta vieta, į kurią įmonė atvažiuoja surinkti atliekų). Atliekų surinkimo grafikas ir maršrutas būna iš anksto patvirtintas ir ši informacija paskelbiama viešai rajono laikraščiuose, savivaldybės internetinėje svetainėje, išdalinami informaciniai lankstinukai gyventojams.

---

⁷⁰ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 53.

Galima būtų apytikriai apskaičiuoti, kiek kompostavimo atliekų galėtų būti surinkta apvažiavimo būdu Utenos regiono savivaldybėse, palyginant gyventojų skaičių Utenos raj. savivaldybėje su kitomis Utenos regiono savivaldybėmis. Visagino miesto gyventojų skaičiaus nelyginsime, kadangi, kaip jau minėta, Visagino miesto savivaldybėje beveik visi gyventojai gyvena mieste, dėl to ir žaliųjų atliekų atsiranda nebent įmonėms tvarkant parkus bei aplinką. Kadangi Molėtų raj. savivaldybėje taip pat vykdomas žaliųjų atliekų surinkimas apvažiavimo būdu iš gyventojų, šios savivaldybės tai pat nelyginsime.

5 priede pateikti duomenys, kiek gyventojų 2011 m. buvo užregistruota kiekvienoje Utenos regiono savivaldybėje. Utenos regiono savivaldybėje 2011 m. užregistruoti 45567 gyventojai. Vertinant tai, kad UAB „Utenos komunalininkas“ 2011 metais apvažiavimo būdu iš Utenos raj. savivaldybės gyventojų surinko 605 tonas žaliųjų atliekų, gauname, kad apytikriai 75,3 statistiniams gyventojams per metus susidaro 1 tona žaliųjų atliekų, kurios surenkamos apvažiavimo būdu. Pagal gautą rodiklį galima paskaičiuoti kitose Utenos regiono savivaldybėse, kiek galėtų būti surenkama žaliųjų atliekų. Paskaičiuotas kiekis pateiktas 6 lentelėje. Iš lentelėje pateiktų duomenų matome - jeigu savivaldybėse žaliosios atliekos būtų surenkamos iš gyventojų apvažiavimo būdu, galima būtų papildomai per metus surinkti 788 tonas žaliųjų atliekų.

6 lentelė. Apvažiavimo būdu planuojamas surinkti žaliųjų atliekų kiekis

Savivaldybė	Anykščių raj.	Ignalinos raj.	Zarasų raj.	Iš viso
Gyventojų skaičius savivaldybėje	30892	18085	10357	žaliųjų atliekų, t
Žaliųjų atliekų kiekis, t	410,3	240,2	137,5	788

Viską išanalizavus, galima daryti išvadą, kad pirmiausia reikia skatinti individualų kompostavimą tiems gyventojams, kurie turi individualius namus ar sodus. Iš kitų gyventojų, kurie neturi galimybės kompostuoti žaliąsias atliekas namudiniu būdu arba panaudoti gautą kompostą, savivaldybėms reikia kuo greičiau vykdyti teisės aktų reikalavimus ir žaliąsias atliekas surinkti apvažiavimo būdu. Taip pat būtina pavišinti kada ir iš kur bus išvežamos atliekos: informacija miesto ir rajono laikraščiuose, savivaldybių ir kitose internetinėse svetainėse, informaciniai lankstinukai gyventojams. Utenos raj. savivaldybė taip pat turėtų apsvarstyti siūlymą žaliąsias atliekas surinkti iš seniūnijų dažniau negu kartą per mėnesį bei nustatyti daugiau negu vieną apvažiavimo vietą vienoje seniūnijoje.

4.6.3. Planuojama diegti regiono biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistema

Valstybiniame strateginiame atliekų tvarkymo plane nurodyta, kad, plėtojant komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, būtina užtikrinti reikiamos atliekų surinkimo ir rūšiavimo infrastruktūros įrengimą. Pirmenybė turi būti skiriama biologiškai skaidžių atliekų tvarkymui (mechaninis-biologinis apdorojimas, biodujų gamyba, kompostavimas, kitos priemonės), atskiram specifinių atliekų srautų surinkimui ir tvarkymui. 2007 m. gruodžio 11 d. Utenos regiono plėtros taryba patvirtino Utenos regiono atliekų tvarkymo planą 2008-2018 m., kuriame numatyta, kad, siekiant įgyvendinti valstybines biologiškai skaidžių atliekų atskiro surinkimo ir panaudojimo užduotis (t. y. iki 2020 m. sąvartynuose šalinti ne daugiau 35 proc. biologiškai skaidžių atliekų bei iki 2013 m. perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 proc. visų komunalinių atliekų), regioninio Mockėnų sąvartyno teritorijoje turi būti suprojektuotas ir pastatytas regioninis mechaninio biologinio apdorojimo įrenginys ir įrengtas elektros generatorius, siekiant panaudoti šio biologiškai skaidžių atliekų apdorojimo metu susidarancias biodujas⁷¹.

Siekiant įgyvendinti nurodytas užduotis Utenos regione, pradėtas įgyvendinti 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonės Nr. VP3-3.2-AM-01-V „Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ veiklos „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektas, URATC užsakė projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“ galimybių studiją, kurioje nagrinėjamos šešios alternatyvos (tarp jų ir nulinė alternatyva - šios alternatyvos metu nieko nebūtų daroma, t.y. nebūtų statoma jokia infrastruktūra). Galimybių studijoje paskaičiuoti eksploataciniai ir investiciniai kaštai, atliktas ekonominis alternatyvų palyginimas bei pasirinkta optimaliausia alternatyva - Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtros sprendimas – mechaninio - biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginių statyba Mockėnų sąvartyno teritorijoje. Mechaninėje rūšiavimo linijoje bus atskirti metalai ir antrinės žaliavos (plastikai, stiklas, popierius/kartonas, bei vertingos medžiagos (medienos atliekos, smulki elektros ir elektronikos įranga ir kt.), didelio kaloringumo frakcija (kietasis atgautasis kuras), biologiškai skaidžios atliekos, kurios bus nukreiptos tolimesniam biologiniam apdorojimui, ir naudojimui netinkamos atliekos, kurios šalinamos sąvartyne. Galutiniai šio proceso produktai – perdirbimui paruošos antrinės žaliavos ir kietasis atgautasis kuras (KAK). KAK gali būti naudojamas kaip kuras atliekų deginimo jėgainėse; dujų frakcijos ar pirolizės įrenginiuose,

---

⁷¹ Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 53.

cemento gamyklose, kituose įrenginiuose (kartu su anglimi ar biokuru)⁷². Biologinis (anaerobinis pūdymas) tai biologinės kilmės organinių medžiagų anaerobinis skaidymasis, kurio metu susidaro metanas bei kitos dujos. Galutinis šio proceso produktas yra techninis kompostas ir degiosios biodujos, kurias galima panaudoti energijai, t.y. elektros energijai ar šilumai, gaminti. Techninis kompostas gali būti naudojamas sąvartynų uždarymui, atliekų perdengimui sąvartynuose, geresnės kokybės kompostas – karjerų rekultivacijai, pakelių ir kitų teritorijų apželdinimui⁷³. 7 lentelėje pateikiama planuojama mechaninio - biologinio apdorojimo įrenginio su anaerobiniu pūdymu išėiga, vertinama, kad per metus į šį įrenginį pateks 45200 tonų mišrių komunalinių atliekų.

7 lentelė. Apibendrinta mechaninio – biologinio apdorojimo įrenginio su anaerobiniu pūdymu išėiga⁷⁴

MBA išėiga	t/m	%, (skaičiuojant nuo į MBA įrenginį per metus pateksiančio mišrių komunalinių atliekų kiekio)
Antrinės žaliavos	5.189	11,5
Kietasis atgautasis kuras (KAK)	13.686	30,3
Techninis kompostas	8.388	18,6
Atliekos, šalinamos sąvartyne	11.390	25,2
Biodujos (Nm ³ /m)	1.493.531	4,3

Norint įvertinti, ar pasirinkta alternatyva pagrįsta ir tinkama Utenos regionui, reikėtų išanalizuoti apklaustų ekspertų atsakymus. LR AM eksperto nuomone, pasirinkta „*alternatyva labiausiai atitinka Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano nuostatas (t.y. tvarkant biologiškai skaidžias atliekas prioritetą skirti anaerobiniam pūdymui, kai išsaugomos maistingos medžiagos ir išgaunama energija*“. APVA ekspertas Nr. 1 taip pat mano, kad pasirinkta alternatyva optimaliausia, kadangi „*gaminama elektros ir šilumos energija būtų naudojama savoms reikmėms bei Utenos regioninio nepavojingų atliekų sąvartyno ir jo infrastruktūros reikmėms, t. y. elektros iš šilumos energijos gamybos įrenginiams, mechaninio – biologinio apdorojimo įrenginiams, technologijai ir kt.*“. URATC ekspertas paminėjo, kad „*šios alternatyvos įgyvendinimas teoriškai turėtų užtikrinti maksimalų energijos išgavimą iš komunalinių atliekų. Tačiau kaip yra iš tikrųjų galutinai parodys tik praktika, ar gera buvo pasirinkta technologija. Nes gali ir būti ir taip, kad nebus išgauta dujų, kiek buvo planuota bei*

⁷² URATC užsakymu parengta "Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą" galimybių studija. Vilnius, 2010. P. 67.

⁷³ URATC užsakymu parengta "Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą" galimybių studija. Vilnius, 2010.P. 70.

⁷⁴. Ten pat. P.108.

nebus sutvarkyta tiek biologiškai skaidžių atliekų, kiek buvo planuota“. Dar viena abejonė dėl mechaninio apdorojimo metu susidariusio galutinių produkto (kietojo atgautojo kuro) panaudojimo. Pasak URATC eksperto, „*neaiški kietojo atgautojo kuro paklausa. Įrenginio darbų pirkimo dokumentuose pateikti reikalavimai kietajam atgautajam kurui yra kuro degintojo, numatyto galimybių studijoje, pateiktomis sąlygomis. Galutinis kietojo atgautojo kuro poreikis paaiškės pastačius MBA įrenginį*“. Kalbant apie ekonominį pasirinktos alternatyvos vertinimą, APVA ekspertas Nr. 2 paminėjo, „*kadangi pirkimas šiai dienai nėra įvykęs ir tiksli įrenginių kaina nėra žinoma, neaišku ar lėšos, skirtos šio projekto įgyvendinimui yra pakankamos. Paaiškėjus, kad lėšų trūksta – projekto vykdytojas turėtų persvarstyti šio įrenginio ekonominį tinkamumą regioninei sistemai ir pasirinkti kitokią alternatyvą*“. Galimybių studijoje nurodyta, kad mechaninio apdorojimo linijoje atskirtą smulkiąją biologiškai skaidžių atliekų frakciją siūloma apdoroti kompostavimo būdu, jeigu nepakaks investicijų anaerobiniam pūdymui įdiegti⁷⁵.

Vertinant kitą technologinę alternatyvą (Utenos regiono komunalinių atliekų transportavimas į Vilniaus atliekų deginimo jėgainę (po komunalinių atliekų mechaninio apdorojimo), kuri buvo nagrinėjama galimybių studijoje, pasak APVA eksperto Nr. 1, „*Vilniaus mieste 2015-2020 m. planuojamoje statyti kogeneracinėje jėgainėje be Vilniaus regione susidarančių komunalinių atliekų papildomai būtų galima priimti atliekų iš kitų regionų pavyzdžiui Utenos. Alternatyvų analizėje atlikti ekonominiai skaičiavimai parodė, kad komunalinių atliekų transportavimo į Vilnių sąnaudos labai išauga dėl deginimo gamyklos „vartų mokesčio“ bei transportavimo kainos ir du kartus viršijo kitų alternatyvų sąnaudas, todėl alternatyva buvo atmesta, tačiau ši galimybė ateityje turėtų būti persvarstyta, o sąnaudos perskaičiuotos“.*

Vertinant, ar regiono biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūros statyba (į kurią investuota ir Utenos raj. savivaldybių lėšos – apie 4,6 milijonai litų) bei šios biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos išlaidos neįtakos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų tarifų Utenos regione, Utenos raj. savivaldybės ekspertas pažymėjo, kad „*dėl naujai kuriamos infrastruktūros, t. y. kompostavimo aikštelių įrengimo, naujos sąvartyno II sekcijos statybos bei biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimo, pabrango ir atliekų vežimas į sąvartyną. Tai pagrindinė priežastis, dėl kurios URATC priėmė sprendimą didinti sąvartyno vartų mokesť, todėl savivaldybė taip pat turėjo perskaičiuoti teikiamų paslaugų įkainius*“. URATC ekspertas atkreipė dėmesį, kad „*pagal biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos finansavimo sąlygų aprašą, regioniniai atliekų tvarkymo centrai negali būti šios infrastruktūros*

---

⁷⁵ URATC užsakymu parengta „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą“ galimybių studija. Vilnius, 2010. P. 107.

operatoriai, dėl to pabrangs komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos gyventojams, kadangi privatus operatorius dirbtų brangiau negu regioniniai atliekų tvarkymo centrai". LR AM ekspertas atkreipė dėmesį, kad „*naujos biologiskai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos įtaka paslaugų tarifui buvo išnagrinėta galimybių studijoje, ir projektų vykdytojas įsipareigojo, kad mokesčiai už atliekų tvarkymą neviršys 1 proc. namų ūkio pajamų*".

Apibendrinus informaciją, daroma išvada, kad ekspertų vertinimai dėl pasirinktos mišrių komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros alternatyvos yra skirtingi. Vieni ekspertai teigia, kad pasirinkta alternatyva tinkama Utenos regionui, kiti ekspertai abejoja dėl ekonominio tinkamumo bei dėl planuoto energijos išgavimo iš komunalinių atliekų, taip pat abejojama dėl galutinio proceso produkto – kietojo atgautojo kuro paklausos. Taip pat nėra aišku, ar bus išgauta tiek dujų, kiek buvo planuota bei neaišku, ar bus sutvarkyta tiek biologiskai skaidžių atliekų, kiek buvo planuota. Įvertinus ekspertų pateiktą informaciją, taip pat daroma išvada, kad naujos infrastruktūros statyba turėjo neigiamos įtakos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų tarifui, taip pat ateityje sukūrus naują komunalinių atliekų tvarkymo sistemą bei pradėjus eksploatuoti biologiskai skaidžių atliekų tvarkymo įrenginį, vėl bus didinami mokesčiai, tačiau šie mokesčiai negalės viršyti 1 proc. namų ūkio pajamų. Vertinant ateities galimybes, jeigu būtų pastatyta Vilniaus kogeneracinė jėgainė, Utenos regionui reikėtų persvarstyti alternatyvą komunalines atliekas po mechaninio apdorojimo vežti deginti į Vilniaus atliekų deginimo jėgainę.

4.6.4. Regioninis nepavojingų atliekų sąvartynas

Utenos regioninio nepavojingų atliekų sąvartyno savininkas ir operatorius - URATC. Utenos regioninis sąvartynas įrengtas buvusio Utenos m. buitinių atliekų sąvartyno sklype. Senojo sąvartyno uždarymas bei naujojo sąvartyno (I sekcijos) statyba buvo finansuojama ES ir LR biudžeto lėšomis pagal projektą „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“. Utenos regioninis nepavojingų komunalinių atliekų sąvartynas priskiriami Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių 1 priedo įrenginiams: t. y. sąvartynai, kurie priima daugiau nei 10 tonų atliekų per dieną arba kurių bendras pajėgumas didesnis negu 25000 tonų, išskyrus inertinių atliekų sąvartynus bei įrenginiai skirti nepavojingoms atliekoms šalinti, kai jų pajėgumas didesnis negu 50 tonų atliekų per dieną⁷⁶, kadangi pagal projektinius sprendinius šiame Utenos regione sąvartyne iš viso bus pašalinta 1,045 milijonų tonų per 20 metų, o per metus 52250 tonų arba kas dieną vidutiniškai apie 143 tonų atliekų.

⁷⁶ LR aplinkos ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. D1-330 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 103-3829.

Utenos regioninio nepavojingų atliekų sąvartyno I sekcija veikia nuo 2008 m. vasario mėn. Šios sekcijos plotas - 24003 m². Viso sąvartyno eksploatacijos periodas – 20 metų⁷⁷. Utenos regioniniame sąvartyne šalinamos Utenos apskrities savivaldybėse susidarancios nepavojingos komunalinės atliekos bei pavojingos atliekos iš Utenos apskrities įmonių, kurių perdirbti nėra techninių galimybių ar pajėgumų. Sąvartyno I sekciją buvo planuota eksploatuoti apytiksliai 7 m. nuo šios sekcijos eksploatavimo pradžios, t. y. apytiksliai iki 2015 m. vasario. Tačiau sąvartyno I sekciją planuojama užpildyti 2013 m. pradžioje, o šios sekcijos uždarymui apytiksliai reikėtų apie 5 milijonų litų⁷⁸. Šiuo metu baigiama statyti II sąvartyno sekcija (plotas 30000 m²), kurios statybai URATC paėmė paskolą (7.256.000 lt), kadangi Utenos regiono savivaldybės neskyrė lėšų šios sekcijos statybai. Tačiau vertinant tai, kad objektų statybos ir eksploatavimo išlaidos turi padengti sąvartyno “vartų” mokesčių, I sekcijos uždarymo ir II sekcijos statybos išlaidos padidins gyventojams teikiamų paslaugų už komunalinių atliekų tvarkymą tarifą. II sekciją planuojama eksploatuoti 6 m. nuo eksploatacijos pradžios. Kai ši sekcija užsipildys, bus statoma III sekcija, vėliau IV, iš viso pagal Utenos regioninio nepavojingų atliekų sąvartyno taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimą numatyta statyti VI sekcijas.

Išanalizavus pateiktą informaciją, daroma išvada, kad sąvartyno I sekcija buvo užpildyta daug greičiau negu buvo planuota, o II sekcija šiuo metu baigiama statyti. Būtina dėti visas pastangas, kad II sekcijos eksploatavimo laikotarpis būtų kuo ilgesnis ir nereikėtų statyti kitų sekcijų, kurių statybos ir eksploatavimo išlaidos padidintų gyventojams teikiamų paslaugų už komunalinių atliekų tvarkymą tarifą.

---

⁷⁷ Utenos regioninio nepavojingų atliekų sąvartyno, atliekų priėmimo ir laikino saugojimo bei kompostavimo aikštelės Mockėnų km. Utenos raj. taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas. 2012, Nr. 300083879. P. 5.

⁷⁸ URATC užsakymu parengta ”Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą“ galimybių studija: Vilnius, 2010. P. 64.

IŠVADOS

1. Utenos regiono savivaldybės siekdamas palengvinti bendradarbiavimą tarp regioninės atliekų tvarkymo sistemos kūrimo ir infrastruktūros plėtros procese dalyvaujančių institucijų įkūrė URATC. URATC pagrindinės funkcijos, susijusios su atliekų tvarkymo infrastruktūros kūrimu: vykdo komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros projektavimo statybos ir statybos priežiūros veiklą bei organizuoja sąvartynų (šiukšlynų) projektavimo darbus, uždarymą, rekultivavimą, priežiūrą po uždarymo ir monitoringą, taip pat eksploatuoja regioninius atliekų tvarkymo įrenginius.

2. Utenos regiono ir Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planai turi trūkumų ir neatitinka kai kurių teisės aktų nuostatų, Bendrosios ES atliekų direktyvos bei EK sprendimo nuostatų. Planuose nėra aprašytas naujų atliekų naudojimo ir šalinimo įrenginių poreikis, pajėgumai ir išdėstymas. Planai taip pat neatitinka „EK sprendimo dėl paramos iš Sanglaudos fondo skyrimo projektui Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo Lietuvos Respublikoje“ sąlygos dėl komunalinių atliekų surinkimo paslaugos procento. Šiame sprendime nurodyta sąlyga, kad komunalinių atliekų surinkimo paslaugos procentas Utenos regione iki 2010 m. turi siekti 98 %, o planuose suformuluota sąlyga, kad nurodytas procentas iki 2009 m. turi būti 95 %.

3. Vėluojama įgyvendinti planuose išskeltus uždavinius (kurie buvo suformuluoti vadovaujantis Valstybinio strateginio plano reikalavimais) pagal nurodytus laikotarpius. Pagrindiniai du neįgyvendinti uždaviniai: nuo 2011 metų atskirai surinkti bei perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau kaip 50 proc. komunalinių atliekų bei nuo 2010 metų ne mažiau kaip 50 proc. susidarančių biologiškai skaidžių atliekų apdoroti mechaninio - biologinio apdorojimo įrenginyje. Pagrindinė užduočių neįgyvendinimo priežastis - Utenos regione iki šiol nėra pastatyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiai. Šiuo metu vyksta šių įrenginių statybos darbų pirkimo procedūros.

4. ES lėšomis finansuojami projektai „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ ir „Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiukšlynų uždarymas“ palyginus su kitų regionų analogiškais projektais buvo vykdomi pakankamai sklandžiai. Pagrindinis projektų vykdymo sėkmės garantas – projekto vykdytojo (URATC) pakankamas kvalifikuotų darbuotojų skaičius bei projektų priežiūros stipri komanda.

5. ES lėšomis finansuojamas projekto įgyvendinimas „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ vyksta per lėtai, todėl kyla grėsmė, kad šis projektas nebus įgyvendintas laiku. Vykdamas Utenos regiono ir kitų analogiškų projektų įgyvendinimą, padaryta nemažai klaidų: laiku nebuvo patvirtintas projektų finansavimo sąlygų aprašas, buvo skirtas per

trumpas terminas projektų galimybių studijų ir paraiškų parengimui, dėl to šie dokumentai buvo parengti netinkamai ir skubotai ir tai turėjo neigiamos įtakos įgyvendinant projektus. Utenos regiono projekto pirkimo dokumentuose buvo pateikti pertekliniai reikalavimai konkurso dalyviams, dėl to buvo gauta užklausimų ir skundų iš konkurso dalyvių ir teko nutraukti pirkimo procedūras ir, pakoregavus pirkimo dokumentus, iš naujo vykdyti pirkimą.

6. Utenos regione esančios septynios didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelės optimaliai naudojamos, visose septyniose regiono aikštelėse surinkti specifinių atliekų kiekiai nuolat didėja. Tačiau Utenos regionas neįvykdė Valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano 98.3 nurodyta užduoties dalies, nes Utenos regione atstumai nuo gyvenviečių iki artimiausios aikštelės yra didesni negu 10 kilometrų.

7. 2012 metais pastatytų Utenos regiono žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelių efektyvumą įvertinti nėra galimybės, nes jos neseniai pradėtos eksploatuoti. Utenos regione 2008 m. pastatytose žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelėse šalinamų žaliųjų atliekų kiekis aikštelėje galėtų būti didesnis, kad pasiektų aikštelės šalinamų atliekų metinį pajėgumą.

8. Išanalizavus tyrimu metu gautą informaciją, nustatyta, kad Utenos regione tik dvi savivaldybės vykdo žaliųjų atliekų surinkimą apvažiavimo būdu, tai Utenos ir Molėtų rajonų savivaldybės. Anykščių, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybės žaliųjų atliekų surinkimo iš gyventojų apvažiavimo būdu nevykdo. Visagino m. savivaldybė taip pat nevykdo tokio atliekų surinkimo, tačiau Visagino miesto savivaldybėje beveik visi gyventojai gyvena mieste, labai maža dalis savivaldybės gyventojų gyvena už miesto ribų, dėl to šioje teritorijoje žaliosios atliekos susidaro daugiausiai tvarkant miesto parkus ir gatves. Nustatyta, kad jeigu Anykščių, Ignalinos ir Zarasų rajonų savivaldybėse žaliosios atliekos būtų surenkamos iš gyventojų apvažiavimo būdu, galima būtų papildomai per metus surinkti 788 tonas žaliųjų atliekų.

9. Atliekant tyrimą, kurio metu nagrinėjama, ar pasirinkta projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ alternatyva - mišrias komunalines atliekas tvarkyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiuose yra pagrįsta ir tinkama Utenos regionui, nustatyta, kad ekspertų vertinimai dėl pasirinktos mišrių komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros alternatyvos yra skirtingi. Vieni ekspertai teigia, kad pasirinkta alternatyva tinkama Utenos regionui, kiti ekspertai abejoja dėl ekonominio tinkamumo bei dėl planuoto energijos išgavimo iš komunalinių atliekų, taip pat abejojama dėl galutinio proceso produkto – kietojo atgautojo kuro paklausos. Taip pat nėra aišku, ar bus išgauta tiek dujų, kiek buvo planuota bei neaišku, ar bus sutvarkyta tiek biologiškai skaidžių atliekų, kiek buvo planuota.

10. Iškelta hipotezė iš dalies patvirtinta. Utenos regione du atliekų tvarkymo projektai buvo įgyvendinami palyginti sklandžiai. Tačiau šiuo metu įgyvendinamas atliekų tvarkymo

projektas „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ vykdomas nepakankamai sėkmingai. Ne visa pastatyta infrastruktūra pakankamai efektyviai funkcionuoja, o ekspertų vertinimai dėl planuojamos statyti mišrių komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros yra skirtingi. Nėra aišku, kuri eksperto nuomonė dėl pasirinktos alternatyvos - mišrias komunalines atliekas tvarkyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiuose yra teisingiausia. Tik pastačius šiuos įrenginius bei pradėjus juos eksploatuoti, bus aišku, ar pasirinkta alternatyva tinkama Utenos regionui.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Atsižvelgiant į tai, kad URATC įgyvendina atliekų tvarkymo infrastruktūros projektus, rekomenduojama į regiono ir savivaldybių atliekų tvarkymo planų rengimo procesą įtraukti URATC. URATC turi didelę kompetenciją kalbant apie atliekų tvarkymo infrastruktūros vietos parinkimo kriterijus, infrastruktūros pajėgumus bei poreikį. Už Utenos regiono atliekų tvarkymo projektų tikslų įgyvendinimą yra tiesiogiai atsakingas URATC ir ši įmonė turėtų tiesiogiai dalyvauti rengiant Utenos regiono ir savivaldybių planus.

2. Siekiant sėkmingai vykdyti projektų pirkimus, projekto vykdytojams labai svarbu atsakingai parengti pirkimo dokumentus, numatant konkurencingus kvalifikacinius reikalavimus konkurso dalyviams. Netinkamai ir skubotai parengti pirkimo dokumentai dažnai turi neigiamos įtakos įgyvendinant projektą. Jeigu pirkimo dokumentų rengėjai ir projekto vykdytojai neturi pakankamos patirties vykdant tam tikro pobūdžio pirkimus, reikėtų remtis užsienio kompanijų patirtimi bei organizuoti mokymus projekto vykdytojo personalui bei konsultacinėms įmonėms.

3. Vertinant tai, kad savivaldybėse didėja didelių gabaritų ir pavojingų atliekų surinkimas, siūloma šalia Kavarsko, Dūkšto, Giedraičių, Užpalių ir Dusetos miestelių įrengti po papildomą didelių gabaritų ir pavojingų atliekų aikštelę. Reikėtų apsvarstyti galimybę šią infrastruktūrą statyti 2014– 2020 m. ES paramos finansavimo laikotarpiu, kadangi tokiu atveju šios infrastruktūros statybos išlaidos būtų visiškai arba dalinai padengtos ES lėšomis. Tokių aikštelių eksploataciniai kaštai nebūtų dideli, kadangi aikštelėse dirbtų tik po vieną darbuotoją.

4. Norint padidinti žaliųjų atliekų kompostavimą ir siekiant, kad šios atliekos nepatektų į sąvartyną, turi būti skatinamas individualus kompostavimas tiems gyventojams, kurie turi individualius namus ar sodus bei aprūpinti šiuos gyventojus tam tikromis priemonėmis (dėžės talpos) bei teikti reikalingą informaciją individualaus kompostavimo klausimais. Iš tų gyventojų, kurie neturi galimybių savo namų ūkiuose kompostuoti žaliąsias atliekas ir naudoti kompostą, žaliosios atliekos turi būti surenkamos iš gyventojų apvažiavimo būdu.

5. Utenos regione tik dvi savivaldybės vykdo žaliųjų atliekų surinkimą apvažiavimo būdu, tai Utenos ir Molėtų. raj. savivaldybės. Ignalinos, Zarasų ir Anykščių ra. savivaldybėms reikia kuo greičiau įvykdyti teisės aktų reikalavimus ir žaliąsias atliekas surinkti apvažiavimo būdu. Taip pat reikalinga pateikti informaciją gyventojams, kada ir kur bus surenkamos žaliosios atliekos. Viešinimo priemonės turi būti tikslingos, kad kuo daugiau gyventojų žinotų tikslią informaciją apie šių atliekų surinkimą. Utenos raj. savivaldybė turėtų apsvarstyti siūlymą kompostavimo atliekas surinkti iš seniūnijų dažniau negu kartą per mėnesį bei nustatyti daugiau negu vieną apvažiavimo vietą vienoje seniūnijoje.

6. Atsižvelgiant į tai, kad ekspertų vertinimai dėl pasirinktos Utenos regiono mišrių komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros alternatyvos (mišrias komunalines atliekas tvarkyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiuose) yra skirtingi, jeigu ateityje būtų nuspręsta Vilniaus mieste statyti kogeneracinę jėgainę, siūloma Utenos regionui persvarstyti galimybę vežti deginti komunalines atliekas į šią jėgainę. Taip pat reikėtų perskaičiuoti veiklos sąnaudas, kurios buvo suskaičiuotos projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ galimybių studijoje, kai buvo svarstoma viena iš alternatyvų tvarkyti Utenos regiono komunalines atliekas Vilniaus miesto kogeneracinėje jėgainėje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. LR atliekų tvarkymo įstatymas // Valstybės žinios. 1998, Nr. 61-1726.
2. LR atliekų tvarkymo įstatymo 2, 4, 25, 27, 28, 30, 31, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 30¹, 30² straipsniais įstatymas// Valstybės žinios. 2012, Nr. 50-2445.
3. LR Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimas Nr. 1224 “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 519 „Dėl valstybinio strateginio atliekų tvarkymo plano patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2007, Nr. 122-5003.
4. LR aplinkos ministro 1999 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. 217 „Dėl atliekų tvarkymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 1999, Nr. 63-2065.
5. LR aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3051.
6. LR aplinkos ministro 2007 m. sausio 25 d. įsakymas Nr. D1-57 „Dėl biologiškai skaidžių atliekų kompostavimo aplinkosauginiai reikalavimų patvirtinimo“// Valstybės žinios, 2007, Nr. 23-902.
7. Komunalinio ūkio ir paslaugų departamento prie Statybos ir urbanistikos ministerijos 1997 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. 66 „Dėl rekomendacijų organinių atliekų kompostavimui patvirtinimo“// Valstybės žinios, 1998, Nr. 7-160.
8. LR aplinkos ministro 2010 m. gruodžio 16 d. įsakymas Nr. D1-1004 „Dėl reikalavimų regioniniams ir savivaldybių atliekų tvarkymo planams patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2010, Nr. 149-7654.
9. LR finansų ministro, LR aplinkos ministro, LR susisiekimo ministro įsakymas “Dėl Sanglaudos fondo strategijos 2004-2006 metams patvirtinimo”// Valstybės žinios. 2004, Nr. 33-1071.
10. LR aplinkos ministro 2000 m. spalio 18 d. įsakymas Nr. 444 „Dėl atliekų sąvartynų įrengimo, eksploatavimo, uždarymo ir priežiūros po uždarymo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2000, Nr. 96-3051.
11. LR aplinkos ministro 2012 m. kovo 29 d. įsakymas Nr. D1-192 ”Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. kovo 29 d. įsakymo Nr. D1-248 „Dėl priemonės ”Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas" veiklos "Komunalinių atliekų tvarkymo

- infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo pakeitimo// Valstybės žinios. 2012, Nr. 30-1413.
12. LR aplinkos ministro 2010 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. D1-261 „Dėl priemonės ”Atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas" veiklos "Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra, sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą ir (ar) atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumus“ valstybės projektų sąrašo Nr. 02 patvirtinimo// Valstybės žinios. 2010, Nr. 45-2186.
  13. LR aplinkos ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. D1-330 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 103-3829.
  14. LR aplinkos ministro 2006 m. gegužės 16 d. įsakymas Nr. D1-232 „ Dėl savivaldybės organizuojamą komunalinių atliekų tvarkymo sistemą papildančių atliekų surinkimo sistemų diegimo sąlygų derinimo su savivaldybėmis taisyklių patvirtinimo “ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 57 -2041.
  15. Tarybos 2008/98/EB direktyva dėl atliekų ir panaikinanti kai kurias direktyvas.
  16. Reglamentas (EB) Nr. 2150/2002 dėl atliekų statistikos.
  17. Tarybos 2000/76/EB direktyva dėl atliekų deginimo.
  18. Tarybos 1999/31/EB direktyva dėl atliekų sąvartynų.
  19. Reglamentas (EB) Nr.1267/1999, nustatantis struktūrinės pasirengimo narystei politikos instrumentą.
  20. EK sprendimas dėl paramos iš Sanglaudos fondo skyrimo projektui Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimo Lietuvos Respublikoje. Briuselis, 2004, Nr. K(2004) 5606. P. 10.
  21. APVA raštas “Dėl projekto “Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Nr. 2004/LT/16/C/PE/003 Europos Komisijos sprendimo tikslų pasiekimo”. 2011 m. lapkričio 15 d. raštas Nr. APVA-5129.
  22. APVA užsakymu parengta ”Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos galimybių studija”, Vilnius, 2004. P. 135.
  23. Mišrių nerūšiuotų komunalinių atliekų rūšiavimo linijos Utenos regioniniame sąvartyne taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas Nr. 300835462. 2010. P. 7.

24. Pagal LR AM užsakymą parengtos rekomendacijos “Atliekų tvarkymo planų rengimas Lietuvos Respublikoje. Rekomendacijos savivaldybėms ir apskritims”. 2001. P. 14.
25. Paraiškos dėl projekto “Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra” finansavimo bendroji (A) dalis. Utena, 2010. P.5.
26. Paraiškos dėl projekto “Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra” finansavimo bendroji (B) dalis. Utena, 2010. P.17.
27. URATC parengta projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ galutinė ataskaita. 2010. P 11-13.
28. URATC užsakymu parengta ”Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra sukuriant biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo infrastruktūrą“ galimybių studija. Vilnius, 2010. P. 67, 70, 108, 107, 64.
29. Utenos regiono atliekų tvarkymo planas. Utena, 2007. P. 22, 44, 45, 53, 60, 76.
30. Utenos regioninio nepavojingų atliekų sąvartyno, atliekų priėmimo ir laikino saugojimo bei kompostavimo aikštelės Mockėnų km. Utenos raj. taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimas. 2012, Nr. 300083879, P. 5.
31. Vaišnoras A. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2011. P.243-245.
32. 2007 m. balandžio 26 d. EK sprendimu patvirtinta “Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007-2013 metų Europos Sąjungos Struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui pasiekti”// http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-19.
33. Apibendrinta informacija apie komunalinių atliekų tvarkymo sistemas LR savivaldybėse 2011-2012 m.// <http://www.am.lt/VI/files/0.442287001343819156.pdf>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-07.
34. EU 4 journalists// <http://www.eu4journalists.eu/index.php/dossiers/english/C40>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-01-15.
35. Regioninių atliekų tvarkymo centrų asociacija// <http://www.ratca.lt/2007-2013-m-projektai>; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-10-17.
36. URATC atliekų tvarkymo Utenos regione 2011 m. veiklos ataskaita// http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf; [interaktyvus] prisijungimo laikas: 2012-11-11.

SANTRAUKA

Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymo vertinimas

Reikšminiai žodžiai: komunalinės atliekos, antrinės žaliavos, atliekų tvarkymo infrastruktūra, projektų įgyvendinimas, atliekų tvarkymo planai, ES lėšos.

Siekiant įvykdyti atliekų tvarkymą reglamentuojančių ES direktyvų ir Lietuvos teisės aktų reikalavimus, Lietuvoje kuriama komunalinių atliekų tvarkymo sistema bei plėtojama atliekų tvarkymo infrastruktūra. Lietuva Europos Sąjungai yra įsipareigojusi sumažinti į sąvartynus šalinamų atliekų kiekius, tačiau Lietuvoje šalinimas sąvartynuose – yra vis dar pagrindinis atliekų šalinimo būdas. Infrastruktūros valdymas yra sudėtingas procesas, reikalaujantis ieškoti tinkamų sprendimų, kurie padėtų sėkmingai įgyvendinti infrastruktūros kūrimo projektus, tinkamai tvarkyti komunalines atliekas bei mažinti šalinamų atliekų kiekį sąvartynuose.

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros valdymas. Analizės tikslas – išsiaiškinti, ar tinkamai vykdomas Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros projektų įgyvendinimas ir, ar pasirinkti atliekų tvarkymo sprendiniai yra tinkami tvarkant regiono atliekas.

Tyrimo metu nustatyta:

1. Utenos regiono ir Utenos regiono savivaldybių atliekų tvarkymo planai turi trūkumų, kadangi planuose nėra aprašytas naujų atliekų naudojimo ir šalinimo įrenginių poreikis, pajėgumai ir išdėstymas. Planai taip pat neatitinka projektų Finansinio memorandumo sąlygų.

2. Ne visi Utenos regiono atliekų tvarkymo infrastruktūros projektai įgyvendinami sėkmingai. Neigiamą įtaką projektų įgyvendinimui daro tiek projekto vykdytojo netinkamai atlikti veiksmai, tiek ir kontroliuojančių institucijų vėluojantys sprendimai.

3. Ne visa pastatyta infrastruktūra pakankamai efektyviai funkcionuoja, o ekspertų vertinimai dėl planuojamos statyti mišrių komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros yra skirtingi.

SUMMARY

The Assessment of Waste Disposal Infrastructure Management in Utena Region

Keywords: municipal waste, secondary raw materials, waste disposal infrastructure, projects implementation, waste management plans, EU funds.

In order to fulfill EU directives, which regulates waste management, and Lithuanian legislation requirements, municipal waste management system and infrastructure development is being implemented in Lithuania. Lithuania committed to European Union to reduce waste disposal in landfills, however, landfill – is still the main waste disposal manner in Lithuania. Management of infrastructure is a complex process that requires appropriate solutions in order to implement infrastructure projects successfully, as well manage municipal waste disposal suitably and reduce amounts of waste being disposed in landfills.

In these Master theses management of Utena region waste disposal infrastructure was analysed. The main aim of theses was to find out whether implementation of Utena waste disposal infrastructure projects was proper and whether the selected waste management solutions were suitable for disposal of waste in the region.

The results of this study are the following:

1. Utena regional and Utena regional municipality's waste management plans have some lacks in new waste utilization and disposal equipment needs, capacities and arrangements, which were not sufficiently described. Furthermore, mentioned plans do not meet the project requirements stated in the Financing memorandum.

2. Unfortunately, not all of Utena waste disposal infrastructure management projects are being implemented successfully. The negative impact on the implementation of the projects was caused by the inappropriate conduction of projects by the final beneficiary and as well as regulatory authorities delayed decisions.

3. Unfortunately, not the entire implemented infrastructure is functioning efficiently enough, and expert's assessments on the planned new mixed municipal waste management infrastructure implementation came to different conclusions.

PRIEDAI

EKSPERTŲ, DALYVAVUSIŲ TYRIME, IŠSAMI CHARAKTERISTIKA

APVA ekspertas Nr. 1 – aukštasis universitetinis išsilavinimas (Vilniaus Universitetas, ekonomikos magistras), darbo patirtis LR AM aplinkos projektų valdymo agentūroje 4 metai.

APVA ekspertas Nr. 2 – aukštasis universitetinis išsilavinimas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, aplinkos inžinerijos magistras), dirbo patirtis LR AM aplinkos projektų valdymo agentūroje 8 metai.

LR AM ekspertas - aukštasis universitetinis išsilavinimas (Kauno technologijos universitetas, aplinkos inžinerijos magistras), dirbo patirtis LR aplinkos ministerijoje 6 metai.

URATC ekspertas - aukštasis universitetinis išsilavinimas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, statybos inžinerijos bakalauras), dirbo patirtis UAB Utenos regiono atliekų tvarkymo centre 8 metai.

Utenos raj. savivaldybės ekspertas - aukštasis universitetinis išsilavinimas (Vilniaus Gedimino technikos universitetas, aplinkos inžinerijos magistras), dirbo patirtis Utenos raj. savivaldybėje 15 metų.

EKSPERTŲ INTERVIU KLAUSIMAI

1. Kaip vertinate 2004-2006 m. Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ ir 2007-2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos lėšomis finansuojamo projekto „Utenos regiono kompostavimo aikštelių įrengimas bei Anykščių ir Molėtų rajonų senų šiukšlynų uždarymas“ Utenos regiono atliekų tvarkymo projekto pasiekimus ir finansavimo tikslingumą?
2. Kaip manote, ar pasirinkta projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ alternatyva - mišrias komunalines atliekas tvarkyti mechaninio – biologinio (anaerobinis pūdymas su biodujų gavyba) apdorojimo įrenginiuose yra pagrįsta ir tinkama Utenos regionui?
3. Projekto „Utenos regiono komunalinių atliekų tvarkymo sistemos plėtra“ finansavimo ir administravimo sutartis pasirašyta 2010 m. gruodžio 30 d., tačiau iki šios dienos nebuvo pasirašyta mechaninio – biologinio apdorojimo įrenginių statybos darbų sutartis. Kaip manote, kokios priežastys įtakoja projekto įgyvendinimą?
4. Kaip manote, ar Utenos regiono savivaldybių investicija į naują biologiška skaidžių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūrą atsipirks, juk savivaldybės investavo apie 4,6 milijono litų šios infrastruktūros privačių lėšų daliai finansuoti? Kaip manote, ar šios sistemos investicijų atsipirkimas neįtakos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų tarifų Utenos regione? Kodėl taip manote?
5. Kaip manote, ar realu Utenos regionui įgyvendinti užduotį: iki 2013 m. sausio 1 d. perdirbti ar kitaip panaudoti ne mažiau 50 proc. visų komunalinių atliekų? Kaip manote, kokių papildomų priemonių reikėtų imtis, kurios padėtų kuo geriau įgyvendinti šią užduotį?
6. Kaip manote, ar realu Utenos regionui įgyvendinti užduotį: iki 2013 m. sausio 1 d. į sąvartyną šalinti ne daugiau kaip 50 proc. 2000 m. biologiška skaidžių atliekų? Kaip manote, kokių papildomų priemonių reikėtų imtis, kurios padėtų kuo geriau įgyvendinti šią užduotį bei padėtų greičiau pasiekti užduotį iki 2020 m. sausio 1 d. sąvartynuose šalinti ne daugiau 35 proc. biologiška skaidžių atliekų?
7. Kaip vertinate konsultantų ir Rangovų darbą įgyvendinant projektus Utenos regione? Gal galite pateikti pasiūlymus, kaip būtų galima dirbti su jais efektyviau?
8. Kaip manote, kokie turėtų būti Utenos regiono atliekų tvarkymo sektoriaus finansavimo prioritetai 2014 – 2020 metų Europos Sąjungos paramos finansavimo laikotarpiu?

ISPA/Sanglaudos fondo programos lėšomis finansuojami atliekų tvarkymo sistemos
sukūrimo projektai

- Projekto „Alytaus regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2001 m. gruodžio 13 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2004 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2008 gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 7 metus.

- Projekto „Tauragės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2001 m. gruodžio 13 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2005 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta du kartus, pirmą kartą pratęsta iki 2009 gruodžio 31 d., antrą kartą – 2010 m. gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 9 metus.

- Projekto „Šiaulių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2001 m. gruodžio 13 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2006 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2008 gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendintas apie 7 metus.

- Projekto „Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2002 m. gruodžio 17 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2007 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta du kartus, pirmą kartą pratęsta iki 2010 gruodžio 31 d., antrą kartą – 2011 m. gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 9 metus.

- Projekto „Vilniaus apskrities atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2002 m. gruodžio 17 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2007 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2010 gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 8 metus.

- Projekto „Marijampolės regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2002 m. gruodžio 17 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2008 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2010 gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 8 metus.

- Projekto „Telšių regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas” Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2003 m. gruodžio 22 d., projekto pabaiga pagal EK

sprendimą buvo numatyta 2008 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2010 gruodžio 31 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 7 metus.

- Projekto „Utenos regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2004 m. gruodžio 21 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2009 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2010 vasario 28 d. Projektas buvo įgyvendinamas apie 5 metus.

- Projekto „Kauno regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2005 m. gegužės 24 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2009 m. gruodžio 31 d. Ši data EK sprendimu buvo pratęsta iki 2010 gruodžio 31 d. Šis projektas buvo įgyvendinamas apie 5,5 metų.

- Projekto „Panevėžio regiono atliekų tvarkymo sistemos sukūrimas“ Finansinis memorandumas EK buvo pasirašytas 2005 m. gruodžio 8 d., projekto pabaiga pagal EK sprendimą buvo numatyta 2010 m. gruodžio 31 d. Šis projektas buvo įgyvendinamas apie 5 metus.

Utenos regiono didelių gabaritų atliekų ir pavojingų atliekų aikštelės⁷⁹

Nr.	Savivaldybė/gyventojų skaičius savivaldybėje 2011 m.	Adresas	Eksplotacijos pradžia	Operatorius	Aikštelės metiniai pajėgumai	2011 m. atvežta atliekų	2011 m. perduotos atliekos tolimesniam tvarkymui
1.	Anykščių raj./ 30892 gyventojų	Vairuotojų g. 18, Anykščiai	2007.09.21	URATC	245 t/m	379,76 tonų	382,21 tonų
2.	Ignalinos raj./ 18085 gyventojų	Švenčionių g. 31, Ignalina	2007.09.25.	URATC	245 t/m	420,725 tonų	421,178 tonų
3.	Molėtų raj./ 21857 gyventojų	Vilniaus g. 104A, Molėtai	2007.09.24	URATC	245 t/m	366,866 tonų	366,834 tonų
	Utenos raj./ 45567 gyventojų	Rašės g. 4, Utena	2003 I ketv.	UAB „Utenos komunalininkas“	1711,9 t/m	1033,56 tonų	1033,56 tonų
5.		Mockėnų k., Utena	2008.02.01	URATC	245 t/m	578,433 tonų	546,221 tonų
6.	Visagino m./ 25790 gyventojų	Karlių k., Visaginas	2008.07.01	URATC	245 t/m	181,75 tonų	184,38 tonų
7.	Zarasų raj./ 10357 gyventojų	Statybininkų g. 11, Zarasai	2007.09.24	URATC	245 t/m	185,0815 tonų	182,4175 tonų
Iš viso:						3146,1755 tonų	3116,8005 tonų

⁷⁹ Sudaryta, vadovaujantis UAB „Utenos komunalininkas“ ir URATC pateiktais duomenimis bei Utenos regiono 2011 m. metinė ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf [interaktyvus] Prisijungimo laikas: 2012-11-14.

Utenos regiono žaliųjų atliekų kompostavimo aikštelės⁸⁰

Nr.	Savivaldybė/gyventojų skaičius savivaldybėje 2011 m.	Adresas	Eksplotacijos pradžia	Operatorius	Aikštelės metiniai pajėgumai	2011 m. atvežta atliekų
1.	Utenos raj./ 45567 gyventojų	Mockėnų k., Utenos sen.	2008.02.01	URATC	2070 t/m	1526,7 tonų
2.	Visagino m./ 25790 gyventojų	Karlių k., Visaginas	2008.07.01.	URATC	89 t/m	26,70 tonų
3.	Anykščių raj./ 30892 gyventojų	Šeimyniškių k., Anykščių sen.	2012.08.07.	URATC	1718 t/m	Atliekos nebuvo vežamos
4.	Molėtų raj./ 21857 gyventojų	Ažušilių vs., Luokesos sen.	2012.08.07.	URATC	1760 t/m	Atliekos nebuvo vežamos
5.	Ignalinos raj./ 18085 gyventojų	Agarinio g. 15, Ignalina	2012.08.07.	URATC	1656 t/m	Atliekos nebuvo vežamos
6.	Zarasų raj./ 10357 gyventojų	Statybininkų g. 13, Zarasai	2012.08.07.	URATC	932 t/m	Atliekos nebuvo vežamos
					Iš viso:	1553,4 tonų

⁸⁰ Sudaryta, vadovaujantis URATC pateiktais duomenimis bei Utenos regiono 2011 m. metine ataskaita: Prieiga per internetą: http://www.uratc.lt/images/stories/Atlieku_ataskaita_2011_02_10.pdf [interaktyvus] Prisijungimo laikas 2012-11-14.

Monika Gudžiūnaitė
2012 m. lapkričio 26 d.
+ 370 671 21291
gudziunaite.monika@gmail.com